

Novi čovek na Cvetnom trgu

Programski komad u tri čina

Dušan Makavejev i Raša Popov

1962.

Sadržaj

Jedno veče u <i>Krsmancu</i>	3
PS: Stari čovek na Cvetnom trgu danas	4
PROLOG	5
PRVI ČIN	8
DRUGI ČIN	20
TREĆI ČIN	32

Jedno veče u *Krsmancu*

Ovaj komad je prvi put objavljen u odlomku, u časopisu *Polja*, 51, februar 1961, str. 8–9. Uz kompletan drugi čin, priloženi su siže i prvog i trećeg čina, po čemu vidimo da je komad do verzije iz 1962. pretrpeo neke manje izmene:

KRATAK SADRŽAJ „NOVOG ČOVEKA NA CVETNOM TRGU“

I ČIN: Najavljuje se za sutra otkrivanje spomenika Novom čoveku. Građanstvo se pita na koga li će da liči!

III ČIN: Prilikom otkrivanja spomenika ispostavi se da spomenika nema. Petar-dogmatik odmah poludi i popne se na postolje da narod ne bi ostao bez ideala. A gde je spomenik? Ukrali ga omladinci, da ga trampe za Vericu i Mišu. A gde su Verica i Miša? Oni su stvorili Novog čoveka. Uzimaju druga Pavla i drugaricu Ružu za kumove. Hor omladinaca pozdravlja stvaranje Novog čoveka. Tome kontrira crni hor negativaca koji se popeo na postolje. KRAJ. Svi pevaju i koračaju u budućnost s publikom.

Raša Popov

Dušan Makavejev

Komad je u celini objavljen tek u časopisu *Teatron*, 182–183, proleće-letno 2018, str. 5–47 (56).

Komedija je izvedena marta 1962. u Akademsom pozorištu, popularnom „Krsmancu“ (AKUD „Branko Krsmanović“, Balkanska 4, Beograd), ali je, i pored oduševljene reakcije publike, bila odmah skinuta sa repertoara. Nije bilo zvanične zabrane, ali kako se komad bavio „osetljivom temom seksa“, na do tada nečuven način, uz smelo zadiranje i u druge preživle aspekte „naše socijalističke stvarnosti“, verovatno je bio nesvarljiv za nadležne (videti priču o komadu, iz priloga u časopisu *Teatron*, Miloš M. Radović, str. 48–56).

Za sam komad se ne bi moglo reći da je baš u svemu uspeo; osnovna zamisao možda pati od preteranog šematizma, budući da ova sredina, i pored svog ogromnog potencijala za zadržatost i uskogrudost, nikada nije bila naročito puritanska. Ali njegov poklič za oslobađanjem od svih ostataka starog, malograđanskog režima i slobodan let u novu ljudsku stvarnost, sigurno nije bio izlišan. Pored toga, iz današnje perspektive, jezik komada, njegov žargon i druge figure, deluju neodoljivo – u stvari, urnebesno, makar za one iole prijemčive za taj idiom – i oživljavaju nešto od jedne iščezle stvarnosti, čija nam se obećanja – izneverena, promašena, ugušena – i dalje obraćaju. Najzad, što sigurno nije i najmanje važno, komad je očigledno bio sjajna prilika za veliku scensku feštu, pravu radost, za sve uključene. Izgleda da je i publika uživala – iako ne zadugo.

Zahvalni smo redakciji časopisa *Teatron* i Milošu M. Radoviću na trudu koji su uložili u predstavljanje ovog skoro zaboravljenog komada. Ovde smo ga samo prebacili na latinicu i u drugi format, uz neke sitnije ispravke i prilagođavanja.

AG, decembar 2022.

PS: Stari čovek na Cvetnom trgu danas

Sasvim u duhu novih vremena, koja nam se rugaju na svakom koraku, Cvetni trg je u međuvremenu prvo prošao kroz jednu katastrofalnu rekonstrukciju (2015), da bi onda na njemu bila postavljena i statua Starog čoveka: Borislava Pekića (2016). Pravi pisac, nema tu šta – iako to, naravno, ne govori mnogo o drugim eventualnim kvalitetima – ali teška starudija od ideja, viđenja ljudskih odnosa, života, svega. Možda se mogao naći i veći antipod onome što je Makavejev prizivao u *Poljupcu za drugaricu parolu* i ovom komadu – mada teško: u vreme kada je Mak išao na prve radne akcije, svega dve godine stariji Pekić pozivao je na oružani ustanak protiv „komunističkog režima“, dakle na *ubijanje* takvih kao što je Mak (videti „Statut SDOJ“, 1948). Tu orijentaciju nije menjao do kraja života, osim što ju je kasnije sublimirao u krajnje konvencionalnu „demokratsku“ agendu: kao javna, politička ličnost i jedan od osnivača nove Demokratske stranke, zalagao se za kapitalizam, bez ostatka i bilo kakvih „eksperimenata“. U ime „slobode individue“, zalagao se za sistem koji nas sve potire kao ljudska bića. Intelektualni i ljudski domet koji samo potvrđuje da se ne treba previše uzdati u književni talenat kao takav. (AG)

PROLOG

Ujutro.

Autori ovog komada nisu pre rata bili industrijalci, nažalost.

Oni takođe nisu imali većeg zemljišnog poseda. Oni čak nisu imali ni manjeg zemljišnog poseda, a takođe nisu imali ni veću, srednju ili sasvim malu trgovačku radnju.

Nisu imali čak ni konja, ni krave, pa se može reći da su posle rata bili pošteđeni glavnih bolova koje su revolucija i njeno novo društvo doneli ljudima.

Oni su pre otuda opterećeni pre svega „intelektualnim“ problemima, dok probleme materijalnih patnji u socijalizmu ostavljaju drugima.

U podne.

Počeli smo da pišemo komad svesni da su svi ljudi željni dobrote, ljubavi, čistote sopstvenog karaktera.

I ujedno svesni da su svi ljudi ponekad, makar u snu, tužni što nisu idealni, što znači da nisu uvek dobri, da ne vole uvek i ne poseduju uvek čistotu sopstvenog karaktera.

Uveče.

Pišući zaključili smo da bi nam bili potrebni dobronamerni ljudi, da ovaj komad čitaju i gledaju bez otrova u oku, bez iskrivljenih usana, sa pticom u stomaku. Onda smo rekli jedan drugom

- da si napisao kao Ibzen, i onda bi trebali dobronamerni ljudi
- da si napisao kao Maksim Gorki, opet bi ti trebali dobronamerni ljudi.

Onda smo rešili da budemo bezobrazni i bezobzirni kao što su bili pomenuti drugovi Ibzen i Gorki, i pozdravljamo vas sa

DOBAR DAN ZLA ŽENO!

Baš nas zanima ko će da se javi.

AUTORIMA PREDSTAVE

Autori ovlašćuju izvođače da slobodno prekrajaju tekst. Za komad je najvažnije da bude živ i aktivan, budite zato nemilosrdni i neobavezni prema onome što vam se učini dosadno i štetno, dodajte mu sve što bi moglo da poboljša kontakt i između dela i publike.

Mi ne smatramo da političke intervencije u umetnosti predstavljaju jedan od sedam smrtnih grehova Revolucije.

Zato skraćujete, dopisujete, aktuelizujete i lokalizujete replike, situacije, karaktere, parole i pesme. Citirajte iz dnevne štampe, aktuelne afere sa Šekularcima, pevajte šlagere dana, pominjite lokalne autoritete i probleme...

PAROLE

(Pojavljuju se u grafu, u komadu i u Sali.)

NEMA BOGA
NEKA SE BACE KAMENOM KOJI SE NISU GRUDVALI
I ŽENA JE ČOVEK
SMEH JE OZBILJNA STVAR
LJUBAV – DETERDŽENT EGOIZMA
PAS JE VERAN, A VI?
VOJNICI U MASLINASTOJ KOŽI CRVENA SRCA
VLASNICI PRIVATNIH POSEDA SU PARAZITI KAO I DEČJE GLISTE
NEMOJTE SVOJU SUDBINU TRAŽITI NA DNU KAFENE ŠOLJICE
GDE VAM JE OSMEH?
NAŠ SAVEZNIK SUNCE
SMRT SMRTI!
ŽIVEO ŽIVOT!
VOLITE LI DECU ILI MAČKE?
UME LI VAŠ SAN DA HODA?
ZAŠTO SE U ŠKOLI NE UČI KAKO SE VOLI?
ĆUTANJE JE SREBRO

Izmislite sami i napišite još parola.

Na ulazu u salu s jedne i druge strane vrata dva velika panoa.
Na jednom je nacrtan veliki kompas i iznad njega piše

KAKVI VETROVI GONE VAŠ BROD?

Na polovinama naslikanog kompasa nalaze se

LJUBAV – MRŽNJA

LAŽ – ISTINA

A u pravcu jugo-zapad-severo-istok, u kom pravcu leži igla nalaze se polovi

SUKNJA – POVERENJE

Na drugom panou je nacrtan veliki sat i iznad njega piše

KOLIKO JE SATI NA VAŠEM ČASOVNIKU?

U pravcu kazaljke na satu, na mestima gde bi trebalo da se nalaze brojke, nalaze se tekstovi

1. SVET JE LEP I MLAD
2. KOČOPERNOST
3. VESELJE
4. ZA MENE NEMA PREPREKA
5. ČIK POMERI ME AKO MOŽEŠ
6. NIJE BAŠ SVE KO ŠTO SAM MISLIO
7. ŽIVOT TEČE KAO REKA
8. GORČINA
9. NE VREDI SE BORITI
10. DOSADNO MI JE
11. EH, NEKAD DOK SMO BILI MLADI...
12. UMORAN SAM
13. TIŠINA (ovo piše na dvanaest)

Pre podizanja zavese, projektuje se dijapozitiv

OPOMENA GLEDAOCIMA
ZA VREME OVE PREDSTAVE
NIPOŠTO NEMOJTE MISLITI
NA ONU STVAR!
PRIDRŽAVAJTE SE OVE OPOMENE!

Ovaj se dijapozitiv pušta i pre početka trećeg čina.

PRVI ČIN

(Trg u vašem mestu. U levom uglu spomenik veličine ogromnog čoveka, pokriven belim čaršavom. Klupe za sedenje. Omladinci marširaju i pevaju pesmu „Omladinci, omladinke...“ Ulazi dobošar dobuje, skuplja svet. Dobošar čita obavest.)

DOBOŠAR:

Na znanje i ravnanje!

Svima, svima, svima! Kondukterima, književnicima i odgajivačima ćurana.

Drejerima, štreberima i poslastičarima.

Onima koji rade na isušivanju močvara.

Prevaspitanim lopovima, majkama sa decom i deci bez slatkiša.

Filozofima, filmskim glumcima i degustatorima vina i cigareta.

Izvoznicima slame, pletiljama korpi, hvatačima žaba, i skupljačima pijavica.

Duvačima stakla, novinarima, dobošarima, golubovima pismonošama i kuririma.

Lovcima, vazduhoplovcima, stražarima, mornarima, grobarima i časnim sestrama.

Brđanima, oračima i voskarima.

Dacima, crkvenjacima, preciznim mehaničarima i klovnovima.

Herih terkama i autolakirerima.

Dobrim i rđavim ljudima, staricama i ljubiteljima pasa.

Sutra u zoru četrnaestoga julija održat će se na opštu želju, zadovoljstvo i oduševljenje utisak svečani skup svih građana na otkrivanje spomenika NOVOM ČOVEKU vekovnom idealu čovečanstva koje živi od rada svojih ruku.

(Dobošar još malo dobuje i odlazi.)

OMLADINCI (aklamiraju „ŽIVEO NOVI ČOVEK“, gromoglasno pevaju svoju pesmu):

Hej zasucimo rukave, znoj neka lije

Izgradili smo novoga čoveka!

PETAR: BAŠ STE GA VI IZGRADILI! Vi ste mokrili u prašini dok se on gradio.

OMLADINCI (Ponovo pevaju refren svoje pesme, još glasnije i grlatije.)

PROFESOR: Mangupi belosvetski, čovek vam govori, a vi pevate kao švaba tralala! Ko li vas je samo tako vaspitao?

OMLADINAC: Vi, gospodine profesore.

PROFESOR: Vas je ulica vaspitala! Kao da svet počinje od vas, ko da se od vas broje godine, ko da se vaši stari nisu borili za krst časni i slobodu zlatnu, za zemlju seljacima i fabrike radnicima...

OMLADINKA: Pa mi radimo, družite profesore...

PROFESOR: ZNAM JA šta vi radite! Ljubite se po kapijama, klupe po parkovima imale bi šta da pričaju... Da nećete da mi kažete da to liči na novoga čoveka?

I OMLADINAC: Izvinite gospodine profesore, ali ja bih vas nešto pitao.

PROFESOR: Izvoli, pitaj.

II OMLADINAC (đački naivno): Hoće li naš Novi čovek imati razvijen mozak?

PROFESOR: Naravno da će imati. Kakvo je to pitanje? On će imati mozak ravan najučćenijim mozgovima današnjeg sveta.

II OMLADINAC: Ja bih još nešto pitao.

PROFESOR: Pitaj.

II OMLADINAC: A hoće li Novi čovek biti fizički zdrav?

PROFESOR: Pa naravno. Kakvo je to pitanje! On će biti razvijen po svim medicinskim tablicama za pravilan psihofizički razvitak i MAKSIMALNO funkcionisanje zdravlja. (Profesor je tip koji uvek ima spremne odgovore na sva pitanja.)

II OMLADINAC: Onda će dakle, družite profesore, novi čovek s oproštenjem umeti da voli?

PROFESOR: To vas je naučio onaj Oskar Davičo! To učite na tim vašim radnim akcijama. Pusti vas čovek da se kobajagi sami kontrolišete, a vi tamo nosite šorceve i mladeže. Ležete posle osam!

II OMLADINAC (insistira): Pitao sam oće li Novi čovek imati onu stvar?

OMLADINKA: Baš ćemo sutra da vidimo.

PROFESOR (gnevno): JESTE! NOVI ČOVEK ĆE IMATI REGENERATIVNE ORGANE! Ali on neće njima neodgovorno manipulirati. Njegovim drugaricama neće se nadimati trbusi u šestom razredu gimnazije. I neće žvaliti cigare po nužnicima, i neće crtati one poganštine po pisoarima da čestit čovek mora... žmurečki da mokri... pa se sav ispoliva.

(Omladinci su za to vreme pokupili klupe sa trga i postrojili ih i sada sede kao u školi.)

OMLADINAC CVIKERAŠ (diže dva prsta): Mislite li, gospodine profesore, na grafičke prikaze koitalne gimnastike?

PETAR (23 godine): Sram vas bilo! Ismejavate vaše starije u podnožju ovog svetog spomenika! Zar će te smeti sutra da mu pogledate u oči?

HOR OMLADINACA:

— Baš nas interesuje kako izgleda!

— Da li je razbucan?

— Ima li brkove?

— Liči li na mog dasu?

— Liči li na druga Vasu?

— Ima li rutave grudi?

— Da nije žena?

— Baš ćemo ga pažljivo razgledati.

(Počinje horska recitacija.)

KAKAV LI IZGLED IMA ON?

UMELI DA REŠAVA ZAGONETKE SVETA?

UKRŠTENE REČI, EDIPOV KOMPLEKS?

UME LI DA VODI LJUBAV? JAŠE LI KONJE?
ZAMARA LI GA KVADRATURA?
TRČI LI KO FRANJA MIHALIĆ?
LETI LI NEBOM KAO PSETO?
IMA LI AJNŠTAJNOV MOZAK?
SA KLIKERIMA MIHAILA NEHEMIJEVIČA TALJA?
IMA LI SNAŽNO BIKOVSKO TELO I DUŠU MEKU KO MAČE ŠTO PREDE?
DA LI JE RADOZNAO KAO PACOV I PITOM KAO SLON?
ŠTA RADI KAD NE RADI, SANJA LI SNOVE U BOJI?
UME LI DA SE LJUTI, UME LI DA SE SMEJE?

PROFESOR: Nema si kad da se smeje, nije on balavac neozbiljan.

PETAR: Zar Novi čovek da se cereka kao neka šašava luda?

HOR: ZAR CITIRA MARKSA PO CEO DAN?

PETAR: Druže Pavle, čuješ li ovo mumljanje? Zar ti dozvoljavaš to?

PAVLE: Ne znam crkvu li im Gračanicu, jesu li u pravu ili nisu. Sve ih slušam, možda oni bolje znaju šta će doći i kakav je taj čovek.

HOR:

HOĆE LI IĆI U CIRKUS, KROTITI LAVOVE, TUĆI TAŠTU?
HOĆE LI PEVATI ŠLAGERE, PSOVATI SUNCE, HOĆE LI IMATI MAŠTU?
HOĆE LI JESTI SLADOLED, VOZITI AUTO, LOŽITI VISOKE PEĆI?
HOĆE LI ZNATI ZAKONE? RAĐATI DECU I BITI OD NAS VEĆI?

PROFESOR (ljutito): DOSTA S TIM, tim, kad moram da se tako izrazim, šiljokuranskim zapitkivanjem!

PETAR: Nema šta da se pita. Sve zna. Nauka dvadesetog veka odgovorila je precizno i jasno na sva pitanja. Zato – učite, učite i samo učite. Zrno znanja bolje probija nego zrno čelika. Tako je govorio klasik!

PAVLE: Čim pitaju treba im dati odgovor.

HOR:

HOĆE LI MU BITI SVE JASNO IZ CUGA?

ZAR NEĆE NIKAD MORATI DA MISLI?

PETAR (s olakšanjem): PA DABOME da neće morati da misli. Sve su misli smišljene. Nije čovečanstvo sto hiljada godina sisalo veslo. Na novom čoveku samo je da sluša zakone koji su nam dati od pamtiveka.

HOR: ZNAČI, ON CELOG SVOG ŽIVOTA SLUŽI VOJSKU?

PROFESOR: Opet vi! Ne može on služiti vojsku. On je armiju odslužio na Bregalnici, Marici i Kajmakčalanu!

HOR:

JE LI GLODAO BUKOVU KORU?
PESNICOM TUKAO TENK,

TERAO INAT STRAHU,
GLEDAO U OČI SMRTI?

PROFESOR (i on i Petar osećaju se kao da se radi o njima): Zavlačio se pod zemlju kao krtica. A čovek u grudima nosio veru u slobodu. Slušao zabranjene radio emisije, stavljao glavu u torbu! Jel tako družo Petre?

PETAR (mistifikuje): Ne može se sve kazati. Mladi ste drugovi. Gledate sve romantično. On ne liže sladoled. Vaša je nesreća što ste rođeni posle rata. Došli ste na gotovo.

DRUGARICA RUŽA: Eto, ja sam začeta baš pred polazak svog oca na front. Nije važno u kom ratu. Godine nisu važne. Mi ratna deca sasvim smo nova branša ljudskog roda. Novi ljudi, ljudi s osobenim nervnim vlaknima, po našim fetusima puzali su topovi i vojske ređale na pragu naših rodnih mesta. U ratu ima puno heroja. Rat stvara nove ljude.

PAVLE: Rat nikoga ne stvara. Rat samo ubija, kolje, vadi zube i množi pacove.

DRUGARICA RUŽA: Kako vam samo dozvoljavaju da tako bezidejno govorite! Rat je stvorio heroje! Vas treba dostaviti.

PAVLE: Kome?

DRUGARICA RUŽA: Živim herojima. Ratnicima.

PAVLE: Dakle meni.

DRUGARICA RUŽA: Da nije gospodin heroj? A gde vam je značka?

PAVLE: Neko nosi značke na reveru. Neko ih nosi u srcu.

OMLADINKA: Čika Pavle, kaži joj da imaš značku.

PAVLE: Vrlo važno.

DRUGARICA RUŽA: Rat je stvarao heroje.

PAVLE: Oni su bili stvoreni već pre rata. Rat ih je samo skraćivao za glavu.

DRUGARICA RUŽA: Kako možete da govorite tako bezdušno i neiskusno? Pa ja kad pročitam u novinama o ratu, mene podiđu žmarci. Hirošima, Naga-Saki! Atomska nauka! Fizička hemija, Openhajmer, pa čuveni Albert Ajnštajn! Ona seda lavlja glava. Sva protrnem, maglica mi uđe u glavu. Te bombe su tako... tvrde.

PAVLE: Ne sećam se. Trudim se da zaboravim.

DRUGARICA RUŽA: Zar vi ne čitate novine? Ne stičete životno iskustvo na samom izvoru istine?

PAVLE: O, zar gospođica zna istinu?

RUŽA: DA. I TO NAJDUBLJU. DOVDE JE UŠLA U MENE. (Pokazuje dijafragmu.)

PROFESOR: Da, žurnalizam! Moćna stvar i gromka... Priznajte družo Pavle...

DRUGARICA RUŽA: Ja prosto ne mogu da zaspim dok ne pročitam neki dobar članak.

PETAR: Novine su itekako društveno korisne. Duševna hrana milionima.

OMLADINAC: Nezamenjive su za dečje avione, lađice i druge stvari...

DRUGARICA RUŽA (drži govor omladincima): Novine su nabrekle od ideja i finih misli. One su hranljive, poučne i napredne. Napajaju me strašću, životom i sokovima progresa. (Egzaltirano) Uostalom, one su od celuloze, a od celuloze (ratoborno) se pravi eksploziv! Dinamit, Alfred Nobel!

PAVLE (publici): Eto šta je sve od ljudi stvorio rat! (Drugarici Ruži.) Ti si sestro jedna neiživljena tetka!

DRUGARICA RUŽA (grozno vikne): Aaaaaaa, vređa svoju odanost našoj stvari! Ponižavaš moju političku zrelost! Ti si jedan žalostan penzionerski slučaj. Ti si taj što čitaš u novinama samo Paju Patka. Sramota. (Napada ga fizički) Pokazaću ja tebi kako se kalja ugled jedne čestite ženske.

(Dobija histerični napad, omladinci štite Pavla. Ona pada u nesvest, Petar i profesor hlade je i prskaju u podnožju spomenika, na drugom kraju scene Pavle popravlja mašnu i uvlači izvučenu košulju, zatim demonstrativno vadi „Politikin zabavnik“ seda u ugao portala i čita stripove. Omladinci grupisani horski restauriraju problem).

HOR:

MI OPET PITAMO

KO JE TAJ NOVI ČOVEK?

DA LI JE MAČKA ILI PREPELICA

PROFESOR ILI USEDELICA

DOLAZI LI IZ PERFEKTA ILI FUTURA

ZANIMA LI GA ŽIVOT ILI KULTURA?

OMLADINAC: Otkrijmo ga da vidimo kako izgleda.

OMLADINKA: Da mu skinemo ovu spavaćicu?

OMLADINCI: Tako je da ga vidimo.

OMLADINAC: Drugovi i drugarice, u ime omladinskog aktiva, predlažem da se sa za sada nepoznatim likom novog čoveka izvede STRIPTIZ iz vaspitnih razloga!

OMLADINCI:

– Tako je!

– Zar sa idealom da izvodimo striptiz?

– Bolje nego sa drugaricom Ružom!

– Najbolje neka to izvede Mica!

(Mica prilazi postolju i počinje da se skida. Drugovi joj se smeju.)

OMLADINAC: Mi smo tebi Mico rekli da ti njega skineš!

(Mica počinje da razotkriva spomenik. Smeh.)

MAJKA (ulazi energično, nosi sanduk od dečjeg Merima sapuna na koji će se popeti da održi govor. Još u hodu govori): Ne dižite košuljicu spomeniku! Ja ću vam reći kakav je i koji je taj novi čovek. (Penje se na sanduk, pričekava da se svi umire.) Novi čovek, ova ličnost za koju se vi interesujete, mlad je.

OMLADINCI (oduševljeni, viču aaaa):

– Bravo kevo!

– Stara je na našoj strani!

– Pst, da je čujemo.

MAJKA: To je persona visoka, zdrava i naočita muška prilika. Suđeno mu je da bude lep i voljen od mnogo žena, da bude od široke ruke, fin i okupan, uvek sa belom kragnom. Nema taj žuljeve na rukama.

OMLADINCI (razočarani viču aaaaa):

– Ne važi.

– To je neki frajer.

– Samo bolesni nemaju žuljeve.

MAJKA (nadvikuje se sa njima): On je pravi novi čovek – *gospodin* čovek! Znam ga od malih nogu – to je *moj sin!* (Opšti smeh.) Što se pravite Pat i Patašon, sprdate se sa napaćenom majkom. Ja sam odgajila sina da bude školovan i namirisana. Da se ne meša sa dripcima, da jede kuvanu ranu, da bude inteligentan, da nosi cvikere ko svi luksuzni ljudi, da ne grdi boga, da ne ore i ne kopa, da mu usta budu puna prvo srebrni a posle bogami i zlatnih zuba.

PETAR: Kako ti znaš drugarice majko da je tvoj sin novi čovek? Imaš li ti neki dokument, lekarsko uverenje, mišljenje komiteta?

MAJKA (tvrdo glavo i nametljivo): Ja sam stara žena. Prala sam pre rata dok je bio kralj, po trgovačkim kućama, kod buržova. Pljuvali su me a i ja im dužna ostajala nisam. Što da ih ne pljujem kažem ja, kad jedu „rostfraj“ escajgom iz „rozental“ porculanski tanjira, puj. Namučila sam se samohrana, ko princeza Izabela kod jednookog gusara, mislili su da imaju prava na sve... I imali su, bilo je njihovo, staro vreme, a ja kao i oni (s prezirom) stara, njiova. A kada se on rodio, rekla sam EVO GA, RODIO SE ČOVEK... Zato sam i podizala tog malog da budne za društvo galantan i elegantan sa medenim rečima da se izražava kao prof. Ta se lepota i finoća rečima proste ženske ne mogu ni opisati al da ga samo čujete odma bi poznali da je on taj novi čovek što je dobošar javio. Ja sam odma znala da će to njemu da budne spomenik.

(Izvan scene čuje se neko užasno deranje, udarci, vrisak.)

MAGDALENA (izvan scene): Krvopijo! Džukelo! Podvodaču!

(Na scenu ulazi mlad, elegantan čovek ležernog ponašanja sa belom uštirkanom košuljom. Za njim na dva koraka ide jedna gospođica koja liči na poštansku službenicu nižeg platnog razreda. Kad stignu na sredinu scene svi gledaju u njih dvoje.)

MAJKA: Zar nije lep ko upisan? Ajde sine rano materina otvori usta nek čuju ljudi kako umiljat govorni jezik imaš, čovekoliki.

MAMIN SIN (Magdaleni, svojoj ljubavnici): Ajde malo prošetaj suknju.

MAGDALENA: Skote jedan! Zaludeo si me mladu junferku, zavrteo mi mali mozak na lanjskog prvog maja. Obletao si ko leptir i skakavac samo da dobiješ moju devojačku čast. A sad oćeš da se, probušena i odbačena, o dud obesim, vrane oči da mi iskljuju.

MAMIN SIN: More goni malo s tim tvojim sentiš fazonima. Šta mi prodaješ japansku svilu s tim tvojim junferom.

MAGDALENA: Dušu sin mi zamađijao pa zamaglio ko poslednji vataroš!

MAMIN SIN: Mene ne zanima ni tvoja devojačka duša ni vatanje s tobom.

MAGDALENA: A kad sam ulazila u kasapnicu i ti me šacovao kroz izlog pa došao da kupuješ rozbratnu onda te je interesovalo moje žensko meso, karanfile moj neverni... (Svima.) Sad se s Micom grafičarkom na ringišpil vrti i drži za mali prst.

MAMIN SIN: Ja ću sam da izaberem s kim ću da se vrtim i ko će da me drži za prst...

MAGDALENA: Crna ja, ostavljena i prevarena, ko kad je u bioskop Partizan Klark Gable ostavio Skarlet Oharu... Zbog Mice frizerke prevrtaljke ondulirane...

MAMIN SIN: Ma nemoj Magdalena da me sekiraš za tu Micu, i za onu Hafizu si me masirala tri nedelje, i za Zdenku kolačarku... Pusti me leba ti da dišem, nije mi ni do čega... Ja imam Edipov kompleks.

MAGDALENA: Videli te s Micom, kako si igrao s njom na trange-frange pa si je posle vodio iza Doma kulture, mnogo ste kulturni, zna se da je tamo rejonski kupleraj pod vedrim nebom. Ti si Džek Trbosek što zaluđuješ nevine devojke. Sodu si zaslužio.

MAMIN SIN: Plasterko štokava, dovde mi je došo davež s tobom... mama, kaži joj da me ostavi na miru.

MAJKA: Jeste li videli gospodo, kako ucenjuje ova periferska dama što ne spava nikad sama! Namanikirala si se ko da si gospoja princeza Margerita. Misliš da je moj Sofokle fotograf pa da ga izvataš na brzinu. (Sinu.) Ne daj da te skuva, pile moje.

MAGDALENA: Tebi da ga ostavim, matora veštice... Ajde ruzmarine moj mirisni sa svojom vernom Suzanom...

MAJKA: Pogledaj je, kakva je. Ko droca iz kafane Majevice! Ko zna s kim je ona...

OMLADINAC: Jesi li joj ti držala sveću?

MAJKA: Sine moj, stanovaćeš u trosobnom stanu sa plafonom od gipsa. Pločice ćeš imati u kujni, bojler, frižider i kavez za kanarinca da ti peva dok ti majka rođena štirka košulju snežno belu, princeze na tebe oko da bacaju, princeze sa imanjima i lipicanerima, da tebe i majku na jahtu Isidoru odvedu u fino društvo među položajne ljude.

OMLADINAC: A da li će ti sin klavir svirati?

MAJKA: I harfu, ruža mamina, i u violinsko čelo će svirati, mamin muzikant. Videćete sutra, dok se otkrije ova slika i prilika mog sina, i on će u harfine žice da svira.

OMLADINCI:

— Hoće li imati cuclu? Kupljenu u samoposluživanju?

— Ili majčinu sisu?

MAJKA: Balavci i cmizdrulje. Sprdate se s materinstvom. Još se niste ni ispilili a već se od sise materine odbijate, idete na konferencije, protiv roditelja dižete demonstraciju i manifestaciju!

OMLADINKA: Oće li imati te blesave štucave brkove?

MAGDALENA: Štucuje brkove, jer ima! A ti gledaj tvog dasu golobradog, ima l' njemu šta da raste.

MAJKA: A šta ti advokatišeš za mog mladunca?

OMLADINCI:

— Kakav ljubavni ringišpil!

— Džabalebaroš.

— Sisanče iz trideset i treće.

— Klinički slučaj.

— Moderan tip.

— Niskočelac.

MAMIN SIN (Ljut, neće nikoga da sluša, obe žene ga cimaju kao stvar.)

MAGDALENA: To je moj Erkul.

MAJKA: Moj ponos i dika!

OMLADINAC: Kulov našeg vremena!

II OMLADINAC: Trubaš!

MAJKA I MAGDALENA (zajedno): Junak našeg doba.

OMLADINCI: Starog doba.

MAJKA I MAGDALENA: Novi čovek!

OMLADINCI: Stari!

MAJKA I MAGDALENA (obe drže sina i obgrljavaju ga): Novi!

OMLADINAC: Čovek prošlog vremena!

OMLADINKA: Iz aorista.

OMLADINAC: Pređašnje nesvršenog!

MAJKA I MAGDALENA (grleći Sofokla, zbližavaju se i grle, pretvarajući se u sijamske blizance do kraja drame): Nov je! Nov je!

PETAR (za celo vreme svađe, Petar je hteo da uskoči svojom intervencijom, ali ga je Pavle zadržavao. Sad se Petar otima, grandioznim teatralnim gestom on zaustavlja ceo sukob): Dosta te bezidejne rasprave. Bacite te svoje privatne stvari na đubre. Privatni život ne postoji za istoriju. Njeni moćni prsti pomilovaće onoga koji ume da se preda njenoj gvozdenoj bujici. (Pošto je najzad uspeo da se dokopa reči, on sad moćno diriguje paradom.)

OMLADINCI:

HOĆE LI NOVI BITI SNAGATOR, AUTOMOBILISTA I BUDŽA?

ILI ĆE BITI RUDONJA,

ŠTO VUČE BOGA ZA BRADU.

NEUSTRAŠIVI EPSKI TIP,

CRNAC

I KOMUNIST?

PETAR (patetično): Novi čovek jahao je na belom konju istorijskog idealizma. Nije se kolmovaio, nije nosio brandon šiške, nije imao vremena i nije se parfimisao kao ovaj... gospodin ovde...

MAJKA: Da nije štogod bio Sveti Sava Mirotočivi?

OMLADINCI (Aplauz, njih očigledno zabavlja sukob između starih i novih idealista, matere i Petra.)

PETAR: Ćuti matora lumpenproleterko. Rintala si za gospodu i čitala romane u sveskama, opijum za narod, kako to lepo kaže drug Anti-diring. Zato i nisi došla do visoke svesti o onim stvarima. O najčistijim stvarima, o budućnosti.

OMLADINAC: A zašto ti nosiš prljavu košulju? Kad ljubiš samo čiste stvari?

PETAR (koji i sam ima bubuljice): Imaš bubuljice, zagoreli pubertetlijo!

OMLADINAC: A zašto nosiš prljavu košulju?

PETAR: Ja nisam NOVI ČOVEK! Kao što niste ni vi. Mi smo prašina u blatu, zrno soli u moru, gliste u balegi, suv list na jesenjem vetru, prohujaćemo sa vihorom! Zato i nosimo masne košulje, da bi NOVI čovek zablistao u punoj snazi i čistoći!

MAJKA: A zar moj sin ne blista gospodine družo? Ta pogledajte ovu belu uštirkanu košulju, ove kolinos bele zube. Sve sam ja to moj gospodine vaspitavala i gajila prema udžbeniku doktora Tulipanovića, NOVI ČOVEK u sto lekcija! Redovno sam ga merila i šišala, kupala ga u ružinom ulju, vadila mu slepo crevo i krajnike, puderisala ga i mazala vazelinom, krmelj mu iz očiju vadila, klistirala ga, creva mu ispirala, samo da dobije što savršeniji organizam, što bolju ličnost. Mučila sam se da budem savršena majka. I zar vi onda ovde mene, pred ovim vagabundima, MENE MAJKU – vrhovnu svetinju čovečanstva – ponižavate i prljate.

PROFESOR: Svaka majka vidi u svom sinu Miloša Obilića.

PETAR (profesoru): Ah! „Našim majkama dugujemo večitu zahvalnost“, tako je rekao drug Maksim Slatki. Naše majke su patile pod carizmom, nosile letke, dojile i povijale buduće revolucionare. Klanjam se pred tobom Pavlova majko!

PAVLE: Ala je ovo bezveznik i frazer.

PETAR: Jesi li dobila za majčinske zasluge Veliku Zvezdu Plodnosti? Imaš li admirala za kuma? Ti si svoju decu bacala u tokove istorije i suzama svojim blagosiljala naše robove, mesila nam pogačice s čvarcima. Ali nemoj sebi da prisvajaš, čista i blaga majko...

OMLADINCI: Za pogačice sa čvarcima triput "AM"! (Viču) AM! AM! AM!

PETAR (pravi se kao da ih ne čuje): Ali nemoj sebi da prisvajaš čista i blaga majko, pravo koje jedino istorija ima. Ona će odrediti ko će od nas biti pripušten Vidovdanskom hramu budućnosti, ko će biti posvećen i pomazan u NOVOGA ČOVEKA...

OMLADINKA (smijuljeći se): Da neće taj novi čovek biti pomazan... puterom po glavi?

PETAR (izbezumljen): Iz tebe riga zelenu vatru smrdljiva aždaja imperijalizma. Ti tvrdiš da je novi čovek karijerista i laktaš sa puterom na glavi! NEMAM JA PUTERA NA GLAVI! NAŠOJ KO-SOVSKOJ SVETINJI TURAŠ U usta svoj prljav rep, đavole. Pljuješ u kandilo naših svetih knjiga! Ti si religiozna huškačica!

OMLADINKA: Nema boga!

OMLADINCI:

NE – MA BO – GA! NE – MA BO – GA! NOVI ČOVEK JE ČOVEK!

NOVI ČOVEK JE ČOVEK!

PETAR (prekida ih jednim širokim pokretom ruke. Pošto se oni zabavljaju slušajući njegov govor, pristaju na njegove uslove i samo ponekad uskaču da zezaju): Jeste! Novi čovek je čovek. Mi smo svi impotentni bednici prema njemu. Mizerije, crvi u prašini, podno njegovih ogromnih stopala...

OMLADINAC: Cipele broj 52!

PROFESOR: Tako je!

PETAR: Nek sutra ovaj gigant sa tog betonskog postolja pljune na nas koji ga nismo dostojni... (naglo menja ton) Za sutra svi kupite naočari za sunce!

OMLADINAC: Šta će nam?

PETAR: Budalo, oslepećeš od sjaja njegovog! U sveti lik se ne može gledati golim i bosim okom!

OMLADINAC: A kako onda nismo dosad oslepeli gledajući tebe?

HOR:

O PROPOVEDNIČE

KRVAVOM SVOJOM KOSOM

VRAGOVE PROŠLOSTI KOSIŠ

MISAO SVOJU ČISTU

KAO PRIČEST TI NAM DONOSIŠ!

IDEJE TVOJE BISTRE

UPALILE SU NAM MOZAK

TVOJ UM KA NOVOM ČOVEKU

JAŠE KO HITRI – KOZAK!

PETAR: Hvala deco, blagosloveni bili. (nastavlja rutinski propoved konferencijaški) Mi smo drugovi ništarije, pasulji i mravi. PREZLE! I zato neka sutra ovaj gigant sa betonskog postolja

sa čeličnim grudima i bronzanom glavom sa metalnim pupkom i mermernim pantalonama sa sisama od gvožđa i meštovićevskim mozgom neka siđe i neka počne gaziti po nama koji nismo dostojni ni njegovog dvanaestopalačnog creva. Neka mi ovde pred svima vama smrska glavu ako sam pogrešio, i ja ću, zadovoljniji od vas aplaudirati. (Malo aplaudira u tišini.) I gledati svoj crvoliki mozak kako uzaludno gamiže po trotoaru. Ne treba nam mozak! Imamo svete knjige! i našu svetu mržnju, mozak je opasan i štetan, ljudska osećanja zavaravaju, ona su lažna i uvek drukčija. Šta znamo o čoveku koji se smeje? Kome se smeje? Zašto se smeje? (Omladinci se smeju.) Šta znamo o ženama? One su uvek privatne i antidruštvene! Robuju svome mesu, šminkaju se i vrcakaju! (On vrcaka. Omladinke se smeju.) Zašto se one smeju? Sigurno pričaju reakcionarne viceve! Ogovaraju nas, ljude novog reda i rada, pristalice elektrifikacije mozgov! Bolje atomske bombe sve da sprže i razjedu, nego da postoji kapitalizam! Pustimo napred vetrove da počupaju sve cveće razlika među ljudima. (Sa gađenjem.) Sve te šarene bluze i dekoltei, ti raznobojni šorcevi. (Pokazuje na omladinke koje su obučene jednako.)

OMLADINCI (smeju se).

DRUGARICA RUŽA: Tako je družu Petre, oblače se kao tetrebi i kao jarci. Ljubav je malograđanština, ostatak prošlosti, privatničko osećanje!

OMLADINCI (upišavaju se od smeha): Dole ljubav! Hoćemo socijalizam bez udova! Hoćemo novi život bez poljubaca!

BOLJI TENIS NEGO PENIS!

ŽIVELO BESPOLNO RAĐANJE – PARTENOGENEZA

PETAR: Iz vas šušte papirnati tigrovi levog i desnog skretanja.

OMLADINCI (cerekaju se).

PETAR: Progutaće vas mrak ako se budete smejali.

OMLADINCI (svi se smeju. Petar jurne na njih išamara jednog, ostali se valjaju od smeha.)

(Mala scena ismejavanja dogmatičara, viču mu ha, ha, po dvojica ili po trojica, viču mu ha, ha, ha, ha, ha, ha, kako on juri za njima i tuče se.)

OMLADINKA: Ovaj nikad nije bio u Nevadi (jurnjava i smeh).

MAMIN SIN (penje se na sanduk za sapun i viče): Tišina! Što ga ismejavate?

OMLADINAC: Što nema veze sa mozgom!

PETAR: Uvek proganjaju one koji donose progres.

MAMIN SIN: Ovaj burazer dobro govori.

I OMLADINAC: On se izražava malo preteško za naše pojmove.

II OMLADINAC: Došao je malo iz daleka.

III OMLADINAC: Stanuje malo previsoko.

MAMIN SIN: On je rekao da smo mi crvi u prašini. Ima pravo. Svi smo mi bezvezni tipovi. Grcamo i trcemo se. Vatamo se jedni za druge. Eto zašto volimo kolektiv. Da se izgubimo u njemu. Da nas ne bude. Jedino što imamo to je pravljenje životinje sa dvojica leđa. Muško žensko gimnasticiranje. Uživanje u strastima.

DRUGARICA RUŽA: PRAVILNO! Uživanje u strastima je prljavo i nedostojno. Jedino što je ljudsko to je švedska gimnastika duha. Nihil Humani a me alienum puto!

MAMIN SIN: Ona stvar to je jedina dobra stvar koju imamo na ovome svetu. MALO MAŽENJE MALO LEŽANJE. Malo ljubljenje malo dubljenje. Golicanje čula je jedini humanizam što postoji. (Širi ruke.)

DRUGARICA RUŽA: Sramota! Ovo vređa svaku poštenu dušu i svako pošteno telo. Humanizam ne može da bude u škakljanju bez cilja i bezidejnim dražkanjima. (Govori svima, misionarski.)

Humanizam je u čitanju štampe, slušanju koncerata. Bah! Betoven! Hendl! Mesija! Poruka muzičkih genija! Slika Seraa i Degaa, uživanje u razrađivanju literature, u proradi umetničkih i političkih materijala! Jeste li proradili drugovi „Dijalektičku početnicu“ od druga Nasradin Hodže? Jeste li proradili „Espirizam i mediokriticizam“ dvadeset prvo prošireno, prerađeno i dopunjeno izdanje?

PROFESOR: Naučni i književni doživljaji su zdraviji od telesnih dodirivanja među ljudima. Ljubav svlači ljude na nivo životinje. Širenje nozdrva, znojenje. FUJ! (Izašao je na proscenijum i govori publici.) Vidim da ima u publici lica različitih, ili još bolje rečeno suprotnih polova koji lakomisleno sede jedno pored drugih i ne razmišljaju o svim mogućim opasnostima i posledicama njihovog ovlašnog dodirivanja. Iz najbezazlenijeg dodira začas plane neočekivana iskra (On ovom zastrašujućom pričom ustvari publici gustira seks) životinjski, u mraku kao čulni pećinski ljudi, zapali se krv, zalude čula, ko zna šta sve može da se desi.

ŽENA IZ PUBLIKE (vrisne): Milicija! Milicija! Ne dotiči me idiote! Šizofreničaru.

(U sali se pali svetlo, dolaze razvodnici i izvode iz sale nepristojnog tipa. Taj dasa se blesavo smeška pošto je uhvaćen na delu. Odlazi bez opiranja. Žena nastavlja da se žali profesoru.)

ŽENA IZ PUBLIKE: Zamislite molim vas, gospodine profesore, počeo da me vata kao da sam u bioskopu. A ja mu kažem ostavi me idiote, nismo u bioskopu. A on pobrljavio. Izgleda da sam mu se dopala...

PROFESOR: Eto drugovi i drugarice, šta sam vam govorio...

(U sali se gasi svetlo.)

PETAR (ljutito grdi publiku): Eto zašto mi dajemo dotacije pozorištima. Zna li vi drugovi da je svako sedište u ovoj kući po predstavi dotirano sa ??? din. (Stavite cifru koja važi za vašu kuću.) I onda mi neki drugovi još govore o vaspitnoj ulozi pozorišta. Pa zar ne vidite da niste dorasli za satiru. Za mene se drugovi postavlja pitanje da li je konkretno trebalo postavljati ovaj komad.

PROFESOR: Ljudi su tako lakomisleni kada se radi o seksu...

DRUGARICA RUŽA (klima značajno glavom): Da, da. Ja sam bila strahovito zahvalna našim medicinskim vlastima, kada sam bila u sanatorijumu i tamo videla po zidovima one divne poučne odvratne slike raznih veneričnih i kožnih oboljenja. Bila sam srećna što su naši drugovi izložili i pokazali nama, mladim i neiskusnim devojkama, kakve nas užasne opasnosti vrebaju na klizavom putu takozvane ljubavi.

MAMIN SIN: Kakve gluposti. Seks je odlična stvar. Uh, što volim kad se dobro oznojim sa svojom ženskom. Magdalena, dušo, gde si? (Uzbudio se.)

MAJKA: Šta će ti ta belosvetska pijavica? (Njoj) Ne dodiruj moga sina. Sofokle moj, dobićeš od nje bacile i bakterije.

MAGDALENA: Sebična trovačica. Držiš sina u vitrini. Nije on od porculana. On ima konja za trku.

MAJKA: Ćuti mačko februarska... (Otima sina.) Ajde rano moja od te gumarabičarke.

MAGDALENA (otima Sofokla): Odlepi se od matore, željo moja pusta. (Majci.) Ne dam ti ga. (Otimanje oko Sofokla.)

MAMIN SIN: Ostavite me na miru da budem sebičan i srećan. Slobodan kao galeb, kao sova, kao svraka, da letim... (romantično).

MAGDALENA: ... sa Micom frizerkom na ringišpilu...

MAJKA: Seti se golupče moje, ko te je povijao i ranio te sutlijašem. Ko ti je sipao prašak na trticu?

MAMIN SIN (peva): Mama kupi mi auto...

(Majka odmah odlazi sa scene.)

HOR:

ZAR OVAJ TRUBAČ DA NAM BUDE PRIMER ZA UGLED
ZAR TO DA PREDSTAVLJA NOVOG ČOVEKA?

MAMIN SIN: Neću ja da budem nikakav i ničiji čovek. Hoću da živim sam sa svojom cirozom...

MAJKA (Vraća se sa automobilom i daje mu ga. On ga odmah prigrlji i počne da glanca): Sam? Znači samnom! Sine, ti hoćeš sam, samnom, mili moj.

MAMIN SIN: Niko mi ne treba. Ja imam svoja kola.

HOR:

POGLEDAJTE VELIKE BEBE
ON HOĆE DA ŽIVI SAM ZA SEBE

MAGDALENA: Ne dam ti ga meduzo. Ja ću da ti perem košulje, ja ću da ti štirkam gaće. (Ponovo otimačina oko Sofokla, raspravljanje sa tučom. Mamin sin seda na auto i voza se okolo.)

PETAR: Eto vidite drugovi, čemu vodi nesvesan život. (Za vreme dok on govori traje ilustrativna malograđanska ljubavna idila.) Društvena šugavost. Vidite li koliko je jadan čovek koji beži iz svog kolektiva. Tek u kolektivu čovek postaje gospodar vasiona. Cezar. Vi mi zamerate što sam oštar i što se ne smejem, grešite, mora se oštro s ovim ljudima koji smrde na beli luk i crno vino.

PAVLE: Što se ti momče ne oženiš?

PETAR: Ako hoćemo da pomerimo istoriju napred, mi ne možemo živeti u braku sa ženama nego sa proizvodnim snagama.

DRUGARICA RUŽA: Tako je! To zna svako ko je čitao Marksa i Engelsa!

PAVLE: Opet se ti sestro praviš veći duhovnik od rimskog pape!

(Pojavljuju se radnici gradskog komunalnog đubretarstva.)

ČISTAČI ULICA: Gospodo drugovi izvinite, moraćete se ukloniti, jer mi moramo da radimo.

OMLADINAC: Imaju li vaše metle istorijske razmere?

PETAR: Hajde drugovi na vama je red. Trg mora da bude kao polizan za sutrašnju svečanost.

ČISTAČI: De, de, oćeš li ti da ga ližeš?

(Građanstvo se razilazi kućama. Trg ostaje pust, na njemu su samo čistači koji pevaju pesmu o čišćenju fleka na savesti, mrlja u biografijama, nečistih ideoloških pojmova itd. U jednom uglu sedi neprimećen Pavle. Pošto čistači odu, Pavle ustaje i stoji suočen s kipom.)

PAVLE: E, moj dečko, a kad smo odlazili u šumu, svi su sedeli u kafani.

KRAJ PRVOG ČINA

DRUGI ČIN

(Noć. Usamljeni spomenik pod plaštom. Čuje se u daljini kako sat otkucava dva sata. Na scenu ulazi u dugoj beloj spavaćici, Miodrag Pavlović, visok, dug, mršav intelektualac sa naočarima! Nosi crvenu zastavu, recituje. Ozbiljno.)

(Pesnik) MIODRAG PAVLOVIĆ (kao mesečar ide po krovovima):

*Ono što dolazi posle nas
ja vidim kao ružičast smiraj dana
uz muziku koju ispreda povorka ljudi
odlazeći na počinak u svoje glatke ležaje
(valjda se tako vide prizori iz groba)
(naglo spazi spomenik, pritrči mu)
O ti koji ćeš stići poslednji
da li u providnoj zemlji tvojih vrtova,
da li u laticama koje prebrojavaš kao napitke,
da li u velikoj plodnosti zasićenih bedara,
da li nas čeka neslućena, neizbežna tuga,
tuga radionice u kojoj su svi poslovi posvršeni?*

MILICIONER (pojavljuje se još dok je drug Miodrag Pavlović izgovarao svoje vizionarske stihove): Je li ti, dobro veče, imaš li ti dozvolu za obavljanje kulturno prosvetne delatnosti na javnom mestu?

MIODRAG PAVLOVIĆ: Izvinite, druže, možda je u pitanju nesporazum. Ne bavim se ja nikakvom kulturno prosvetnom delatnošću. Ja sam pesnik. Metnuli su me u ovaj komad, a da me nisu pitali. Sad sam baš deklamovao publici neke stihove.

MILICIONER: Znači to vam dođe ko neko društveno zaduženje? Izvinite. A ja mislio – tezgari. Ko Lola Novaković. (Sumnjičavo ga gleda). Pa ajd, laku noć druže. Prijatno kad se probudite. (Razilaze se. Pesnik se pokloni.)

(Na pust trg ulazi drugarica Ruža i na malu harmoniku svira tihu, setnu melodiju „Usamljena harmonika“. Zaneto gleda prema kipu i sa nevidljivim partnerom igra oko postolja, nežni vazdušasti valcer, ili zanosni argentinski tango. Stane.)

DRUGARICA RUŽA: Jesi li i ti nevin, stari momče? (Kip ćuti.) Ćutiš. Razumem te. Te se stvari kriju. U ovom svetu popreko gledaju one koji su čisti, one koji se ne kurvaju. (Svira malo na harmoniku. Zažareno.) O tebi su novine pisale, snago naša, da si vesnik budućnosti.

MAMI SIN (Ulazi na scenu četvoroonoške. Iz džepa mu viri flašekanja, seo je na ivičnjak i loče).

DRUGARICA RUŽA (Ne vidi ga, ostavlja harmoniku penje se na postolje i nežno miluje spomenik): S tobom bi snago naša valjalo začeti novi život u ovom devičanskom telu, koje sam čuvala od opačina što se po ovom svetu rade, kao što se vidi u filmovima koji nam dolaze sa zapada. (Raznežava se.) Za tebe sam, muško moje, dosad živela. Mužu moj, sine i vereniče.

MAMIN SIN (pijano se dere): Pazi burazeru, da te ova baba ne obari.

DRUGARICA RUŽA (cikne zgranuta): Aaaaaaaa! Ko je to tu?

MAMIN SIN: Ovde je jedna napaćena duša koja se jedva istrгла iz čeljusti ženske brige, ovde je jedan propalitet i nitkov. Jedan (maše flašom) lumpen-proleter gospođo.

DRUGARICA RUŽA: Gospođica.

MAMIN SIN: Gospođa ili gospođice, sasvim svejedno. Vi ste jedna matora uličarka.

DRUGARICA RUŽA: Iju, družе. Vi ste omamljeni alkoholnim toksinima.

MAMIN SIN: A ti si omamljena muškom snagom. Video sam te ja.

DRUGARICA RUŽA: Vi ste u delirijumu. Vidite slepe miševе.

MAMIN SIN (gleda je pijano, zavodljivo i vrti glavom): Vidim pred sobom jednu slepu mišicu.

DRUGARICA RUŽA: Ponašate se kao poslednji siflističar i dripac. Zar vi niste čitali novi proleterski bonton o džentlmenskom ponašanju što je izlazio u nastavcima u Borbi?

MAMIN SIN: Jel ono za radnike, da ne umaću leb u saft od pečenja?

DRUGARICA RUŽA: Vidim ja da vi kao nesvesna masa, ne kontaktirate sa štampanom kulturom.

MAMIN SIN: Imate potpuno pravo. Ja sam nesvesna masa natopljena alkoholom. Podrum je moja rodna kuća, sa vinom se jedino volim ja. (Glumi.) Ja ću da umrem, niko me ne voli.

DRUGARICA RUŽA: Nemojte tako da govorite, usamljeni čoveče. Nalazim u vama mnogo sličnosti sa napaćenim i razbarušenim Sergijem Jesenjinom.

MAMIN SIN: Ko je taj laf? Je li voleo da cevči?

DRUGARICA RUŽA: Bio je skoro sav spržen i izgoreo. Osmuđenih nogu, koje su zasmrdele ceo hotel Waldorf Astoriju. Visio je nekoliko sati iznad radijatora. Lica poplavelog kao čivit. Bio je mnogo osećajan. (Gleda u nebo i recituje Jesenjinove stihove u kojima se spominje Marksov „Kapital“.)

MAMIN SIN (pažljivo pijano sluša, a onda tiho pita): Hoćete li da mi učinite nešto?

DRUGARICA RUŽA (rezervisano): Šta?

MAMIN SIN: Nabavite mi dobar konopljani konopac i fini, topli radijator.

DRUGARICA RUŽA: Da oduzmete sebi život, ne. Tako nešto nepravilno ja ne mogu da učinim, čovek, kako to gordo zvuči.

MAMIN SIN: Žensko foliranje. A umete muškarcima da pijete krv.

DRUGARICA RUŽA: Ne družе, ja nisam takva. Ja nikad nikome nisam pila krv nisam. To meni moje vaspitanje nedozvoljava. Niti sam ikom dala da meni pušta krv.

MAMIN SIN: Ma nemojte?

DRUGARICA RUŽA: Ne dragi moj. Moje devojačko telo nikad nisu silovale dlakave muške ruke. Moju očuvanu kožu ne dotiču odvratne ruke slučajnih prolaznika.

MAMIN SIN: Sve su žene drolje preko kojih su prešle vojničke kolone. Kompozicije muškaraca. Ja sam razočaran u žene.

DRUGARICA RUŽA: I ja sam gospodine. Ali ima žena koje su odolele iskušenjima života i nisu se bacile u vrtlog strasti. Ima žena koje su očuvale zavet svoga pokojnog tate.

MAMIN SIN: Jeste li to vi gospođo?

DRUGARICA RUŽA: Gospođo? Jeste li pomislili da sam udata? Oho, čudno! Ne dragi prijatelju. Odolela sam zovu bračne prašume i nisam stala u legiju zgaženih. Ja još uvek volim Bramsa (dodaje) i Rismkog Korsakova. Znate li njegovu „Šeherezadu“? (Pevuši.) Da dragi moj, ja sam još uvek, posle hiljadu i jedne noći, posle hiljadu i jedne opasnosti – netaknuta.

MAMIN SIN (On je zaprepašćen, on nikada u životu nije sreo nevinu žensku): Kako? Vi niste... vi nijednom... niste...?

DRUGARICA RUŽA: Da. Ja sam virgo.

MAMIN SIN: Vas nijednom nisu... ovaj... nisu vas... (pokušava da se pomogne gestom).

DRUGARICA RUŽA: Ne nisu mi... ne, ne, tvrđava Port Apač to sam ja. Ave Maria gracia plena. Čista kao sneg. Pao je sneg i pokrio breg. (Pevuši.)

MAMIN SIN (on je još uvek strahovito zbunjen): Nisu vas nikad... niste nikom... niko vam nije... ono... malo ja malo ti... svi za Niš... jagodinsko milo...

DRUGARICA RUŽA: Ne, ne. (Pevuši kao devojčica.)

*U zamku svom
skriven pupoljak čuvam
za tebe viteže moj
otvori uvelu ružu
procvetaj osmeh na licu mom
MENE NIKO NIJE DODIRNUO.*

MAMIN SIN: Dozvoli mi da vas dodirnem. Ne vaše telo, nego vašu dušu. (Grli je.)

DRUGARICA RUŽA (pevuši).

MAMIN SIN: Kako ste meki i beli. Vaš miris je odličan.

DRUGARICA RUŽA (otima se brzo iz zagrljaja): Da, ja svoju dušu svakog jutra perem Franc-Jozefovom vodicom. U njoj su rastvorene čuvene soli Svetog Luke za opuštanje kože i smirenje živaca. Pipnite samo ovo sedefasto lice. Slobodno pipnite, stidljivi mladiću.

MAMIN SIN (pomiluje je. Ona se trgne i nastavi da priča.)

DRUGARICA RUŽA: Mens sana in corpore sano. (Vadi flašice iz korpice.) Evo gledajte ten san, vraća mladost vašoj smežuranoj koži. Trula detelina brani potkožna tkiva. „Parfem mrtvo seno jača koren dlačica.“ (Kad je Sofokle dotakne, ona vadi novu flašicu iz torbice i pokazujući mu je brani se.) Znete li vi tajne biofila?

MAMIN SIN (glupo blene i klima glavom): Pa, da, bibliofil, znam, dabome.

(Hoće ponovo da je zagrlji, ona se istrgne i skače.)

DRUGARICA RUŽA: Teško je sačuvati zdravo i čedno telo. (Sve poplašenije više.) Švedska gimnastika jača telo i spasava čoveka od ružnih misli. Radite li vi fiskulturu, mladi čoveče?

MAMIN SIN: Imam ženu i svastiku, obe rade gimnastiku.

DRUGARICA RUŽA: Ajdemo. Odručenje. Stav raskoračni. Muzikaa! (Muzika počinje da daje takt.) Tri – četiri! (Oboje počinju da rade proste vežbe dok ne baldišu. Ona je neumorna kao pravi odani poklonik Tiršovog sistema za usklađivanje čovečanstva. Za vreme vežbi ona skandira, a on je prati koliko može.) U zdra – vom te – lu zdrav – je i duh! Fis – kul – tura ja – ča pr – sa i sluh! (Sofokle pada iznuren. Ona i dalje orno vežba dok ne vidi klonulog Sofokla.) Jaki, jesi li se umorio?

MAMIN SIN: Eh, što ste moćna ženska! Da vam pipnem mišiće.

DRUGARICA RUŽA (Sa ponosom mu daje da joj pipne mišiće. On hoće da pipne dalje, ona se izmigolji): Mangupe jedan, interesuješ se za anatomiju, nestaško.

MAMIN SIN:

*Zdrav duh voli zdravo telo
Dušo moja, ja i ti
mogli bi se voleti!*

DRUGARICA RUŽA: Kako se ljudi lako zaborave. Mi živimo u društvu. Stupanj proizvodnih snaga ne dozvoljava nam da budemo neozbiljni.

MAMIN SIN: Da, da. Pogledaj, draga moja, moje proizvodne snage. (Pokazuje joj mišiće. Ona mu ih ženstveno gleda i miluje mu grudni koš.)

DRUGARICA RUŽA: Kakva snaga.

MAMIN SIN: Proizvodna snaga.

DRUGARICA RUŽA (trgne se): Ali mi živimo u društvu, ne smemo se podavati biološkim nagonima.

MAMIN SIN: Pošto živimo u društvu, moramo se družiti. Dođi, dušo, da se malo družimo.

DRUGARICA RUŽA: Nemoj dragi biti tako slab, ovaj, tako jak, ovaj, tako slab pred zahtevima prirode. (Uzrujano.) Ne dozvoli da tobom komanduju neke bezvezne žlezde.

MAMIN SIN: Dok žmirkaju zvezde, nama luče žlezde.

DRUGARICA RUŽA: Tako si nedokazan, hoćeš da mi uzmeš sav moj životni kapital.

MAMIN SIN: Jel o tome pisao onaj tvoj Marks? (Navaljuje na nju.)

DRUGARICA RUŽA (pokazuje na spomenik): Ne, ne. Šta će ON da kaže? (Pobegne iz zagrljaja i trči tri kruga oko spomenika.) Spasi me novi čoveče. (Klekne kao crnkinja pred božanstvom i moli.)

*O spasi me od zova moga mladog tela
Moja koža žudi za gnusnom šakom muža
Ja želim snagu koja će da me skrši
O, novi čoveče,
Izbavi me od ovih zamamnih ideja.*

MAMIN SIN (podigne je): Ajdemo malo na klupu da ti nešto kažem. (Sasvim je jasno šta hoće da joj kaže.) Nisam ja neka nagla svinja, čitao sam ja polni bukvar za džentlmene.

DRUGARICA RUŽA (vrišti i otima se): Ne diraj me dok tornado u Portoriku uništava dve hiljade tristo sedamnaest ljudi!

MAMIN SIN: Smiri se ludo bečka, ko ti je napunio glavu tim glupostima. (Opet je dohvati.)

DRUGARICA RUŽA: Seti se ekspedicije Morisa Hercoga na Anapurnu. Prsti su im od mraza pootpadali. (Plače.)

MAMIN SIN: Volim ovih tvojih pet kontinenata. Malo ekspedicije... ovde... malo ovde...

DRUGARICA RUŽA (smejući se): Ti si pravi Jovan Cvijić!

MAMIN SIN: Antropogeografija.

DRUGARICA RUŽA: Radoznalko. Jaka naučna radoznalost.

MAMIN SIN: Malo Patagonije, malo Akonkavice.

DRUGARICA RUŽA: Severni i južni pol.

MAMIN SIN: Ujedinjene Nacije.

DRUGARICA RUŽA: Svetska zdravstvena organizacija.

MAMIN SIN: Reperantno.

DRUGARICA RUŽA: Mleko u prahu. Film i dete.

MAMIN SIN: Ne boj se, društvo voli malu decu.

DRUGARICA RUŽA: Proizvodne snage, podela rada.

MAMIN SIN: Ja muško ti žensko.

DRUGARICA RUŽA: Od Kosova pa do danas.

MAMIN SIN: Uvek smo se borili.

DRUGARICA RUŽA (omamljena i krajnje raznežena): Za novi život... (Čuje se muzika. Oboje su iza klupe, samo im noge vire.)

(PAVLE, PETAR, PROFESOR, ulaze na scenu.)

PETAR: Ko će nam svirati sutra?

PAVLE: Zvali smo vatrogasni diksi.

PETAR: Ima li dovoljno sporih domaćih stvari na repertoaru? Koračnice, horske pesme i rukoveti?

PROFESOR: Tu treba biti obazriv. Strani uticaji se najlakše unose u krv putem nota. Strani uticaj, to ti je gore od leukemije.

PETAR: Ja često imam utisak da za taj strani uticaj kod nas ima više tla, nego što ga ima za naš domaći uticaj.

PAVLE: Vi sve vidite crno.

PROFESOR: Kako i nećemo! Piju onu Koka-kolu, slušaju gramofon, raščešljavaju kike i žive pre braka.

PETAR: Kako bi bilo da nekako odstranimo tu omladinu sa svečanosti. Da ih pošaljemo na nekakav izlet?

PROFESOR: Nisu prikladni za svečanost. S onom tifusarskom frizurom i golim nožurdama. (Uzdahne.)

PETAR: Ko zna šta će vikati!

PAVLE: One njihove radničke pozdrave.

PROFESOR: On bum-bum, kao radio London.

PETAR: Ovde ima nekoga.

PROFESOR: Ko je tu?

PAVLE: Mora da je neka mladež. Slušaju gramofon.

PROFESOR: Četvoro nogu.

PETAR: Kakva gadost. Muškožensko mešanje. Gde je ovde milicija?

(Drugarica RUŽA, BIVŠA USEDELICA I SOFOKLE, zarumenjeni ustaju.)

MAMIN SIN: Dobro večer. Šetate se posle večere? A? A mi se nešto zapričali.

DRUGARICA RUŽA (popravlja suknju): Tornado u Portoriku pobio dvehiljade tristo sedamnaest ljudi, a mi ništa ne preduzimamo.

MAMIN SIN: Tako smo se zabrinuli nad tim tornadom, nismo vas ni primetili. A vi ste nas malo gledali? Jeste li videli štogod?

PROFESOR: Da, da tornado... Portoriko...

PETAR (jako zbunjen): GLEDAMO GDE ĆEMO SUTRA MUZIKU. GDE ĆEMO TOLI KE GOSTE.

DRUGARICA RUŽA: O stvarno, sutra treba rano ustati za miting! Ajdemo Sole, ti treba da se ispavaš.

(Govori vrlo razdragano i mladalački. DRUGARICA RUŽA I SOFOKLE odlaze.)

Čuje se ritam tam-tama, tamtam na scenu ulaze omladinci u koloni jedan po jedan igrajući u ritmu bubnjanja sinkopirano, obilaze u igri kao ritualno, oko spomenika. Sobom nose parolu „tri i pet su osam, čik pogodi ko sam“. Stavljaju je u podnožje spomenika a okolo stavljaju i ostale transparente na kojima piše

LJUBAV

OSMEH

KLIKERI

JA TI I ONO

ŠTRAPANZLA

ISTINA

KIČMA

OBRAZ

ŠMILMAJZ

OMLADINAC: Šta će nam novi čovek?

HOR:

Novi čovek bolje vari

Nego čovek stari.

OMLADINAC: A što će nam triput veći od nas?

ŽENSKI HOR:

BOLJE ODJEDANPUT PA TRIPUT

NEGO TRIPUT PA NIJEDANPUT!

Počinje ponovo bubnjanje bubnja. Omladinci malo bugivugišu u igri i raspodelili su se tako da jedan stoji na postolju a ostali igraju hodajući oko spomenika i odgovaraju. Hor je koncipiran tako, da njegovi članovi poput celog komada dok govore, kreću se istovetnim pokretima i tim sinhronim kretanjem koje liči na svojevrtni balet, stvaraju razne figure. Na taj način hor postaje svojevrtni živi dekor...

ŽENSKI ZAPITKIVAČ: Ko to ide?

HOR: STARI ČOVEK.

ZAPITKIVAČ: Šta nam nosi?

HOR: SUVI LONAC.

ZAPITKIVAČ: Šta u njemu?

HOR: PREDRASUDE!

ZAPITKIVAČ: Kuda ide?

HOR: U BUDUĆNOST

ZAPITKIVAČ: Šta će tamo?

HOR (stane): DA MORALIŠE.

ZAPITKIVAČ: Treba li im?

HOR (nastavlja igru): KO TO ZNA?

(Opet malo bubnjanja tam-tam, ženskog zapitkivača smenjuje mladić. Hor sada broji šest devojaka i dva mladića.)

MUŠKI ZAPITKIVAČ: Ko to ide?

HOR: STARA ŽENA

ZAPITKIVAČ: Šta nam nosi?

HOR: STARU TORBU.

ZAPITKIVAČ: I šta u njoj?

HOR: STARU DUŠU.

ZAPITKIVAČ: Kakvu dušu?

HOR: ZAKRPLJENU.

ZAPITKIVAČ: Kuda će sa njom?

HOR: U BUDUĆNOST.

ZAPITKIVAČ: Šta će tamo?

HOR (stane): DA PLAČE.

(Hor ponovo igra. Zapitkivač zbunjen.)

ZAPITKIVAČ: Što da plače?

HOR (opet stane): OD RADOSTI!

(Rasporede se u krug da polože zakletvu.)

ZAPITKIVAČ: Pred čovekom budućnosti pišemo sebi karakteristiku unapred.

HOR: ZAKLINJEMO SE...

SOLO: Da će nam ljubav biti...

HOR: DA ĆE NAM LJUBAV BITI VAŽNIJA OD FRIŽIDERA.

SOLO: Dozvoljavaćemo svojoj deci...

HOR: DOZVOLJAVAJEMO SVOJOJ DECI DA PUŠE I KRADU, KOLAČE IZ ŠPAJZA. NEKA UBIJAJU VRAPCE DOK SU MALI, BOLJE NEGO DA UBIJAJU LJUDE KAD PORASTU.

SOLO: Družićemo se sa zvezdama...

HOR: SA ZVEZDAMA I SUNCEM, LJUDIMA CRNIM, BELIM I ŽUTIM.

SOLO: Mrzićemo pacove...

HOR: PACOVE I HIPOKRATE, DOUŠNIKE I LIZAČE, VAZELINCE I ČEŠATORE!

PETAR (pod klupom skriven, zapisuje).

PROFESOR (krsti se).

SOLO: Šta ćemo onima sa mekom kičmom?

HOR: INEKCIJE BETONA.

SOLO: Šta ćemo onima s plastelinskom dušom?

HOR: KVARCOVANE GLAVE!

OMLADINAC: Zaklinjemo se da ćemo biti hrabri, poštene i dosledni. Nećemo tući žene, putovaćemo po svetu s pasošem, nećemo ganjati gabore zbog rečke, vući ćemo boga za bradu i nikad nećemo dopustiti da nam zakržlja mozak!

MUŠKARCI: Zaklinjemo se!

OMLADINKA: Zaklinjemo se da ćemo biti hrabre, poštene i dosledne. Nećemo tući muževe, živjećemo izvan kuhinje, nećemo se vatati s frajerima zbog rečke rađaćemo lepu decu onima koje volimo, i nikad nećemo dopustiti da nam zakržlja srce!

DEVOJKE: Zaklinjemo se!

I OMLADINKA: Obećavam da ću roditi prve jugoslovenske šestorke.

II OMLADINAC: Izmisliću mlazni automobil.

II OMLADINKA: Voleću svoga dečka.

II OMLADINAC: Roniću na dno mora kao Žak Iv Kusto.

III OMLADINAC: Postaću prvi ženski sekretar Ce Ka.

IV OMLADINAC: Ja ću biti pilot bombardera.

OMLADINCI (začuđenost, zviždanje):

- Jesi ti pametan?
- Što ne bi bio ludak?
- Da rušiš bioskope i poslastičarnice,
- štamparije stripova
- autoput da nam rušiš, mamu ti blesavu!

ZAPITKIVAČ: Ova se zakletva ne prima. Daj novu.

IV OMLADINAC (Zbunjen je, muči se ne može da izmašta): E, e, e, e, da vozim da vozim...

OMLADINCI:

- trotinet
- lokomotivu

– špediter

IV OMLADINAC: Ma, avion ću da vozim... Voziću DIDITI!

OMLADINCI (odmah pevaju):

KAD BIH BIO DIDITI
NE BI BILO GAMADI
KAD BIH BIO PROFESOR
SATERO BI SVE U TOR!

(Neko od omladinaca za vreme ove gužve primetio je Petra, Pavla i Profesora pod klupom, baš kad je Pavle još jednom pokušao da izađe pa ga njegovi partneri povukli nazad. Omladinac stoji kraj klupe, tajno pokazuje svojim drugovima da tu nekog ima i više. Omladinci počinju da igraju igru.)

(CELA OVA SCENA IGRA SE KAO KARIKATURALNI PRIKAZ ONOGA ŠTO STARIJI ČESTO MISLE O OMLADINI.)

OMLADINAC: Verica se krivo zaklela!

HOR: AAAAA!

MIŠIN DRUG: Verica voli Mišu to svi znamo. Ali – iako ga voli nije mu dala.

OMLADINAC:

- Bruka!
- Kakva staromodnost!
- Bapski fazoni!
- Verica – bakutaner!

HOR:

KAKVA SRAMOTA!

DEVOJKA NOVOG DOBA – OSTALA JUNFER DO GROBA!

OMLADINAC: Jel istina?

VERICA: Istina je da ga volim!

OMLADINAC: A ne daš mu?

VERICA: Pa šta, ne da mi mama.

OMLADINKA: Jel on ide s tobom ili sa tvojom mamom?

OMLADINAC: Jel ti vodiš mamu na Kališ?

OMLADINAC: Keva je redovno preslišava – šta ti je radio Miša?

II OMLADINAC: Dokle ti je radio Miša?

HOR:

I SAMO DOTLE DO TOG KAMENA

NOGOM ĆEŠ STUPITI MOŽDA POGANOM...

VERICA: Što me moralno linčujete. Da je on umeo zaboravila bih ja na mamu. Dobio bi on voće koje mu treba.

OMLADINKA: Da je znao da se penje stigao bi do breskve.

OMLADINAC: Dobio bi Evinu jabuku.

HOR (MUŠKI): I REČE ADAM – SILVUPLE MADAM!

(Tamtam bubnja.)

OMLADINAC SPIKER: Savet staraca odlučio je... (par udaraca bubnjem) da se Verica ima pridržavati zakletve koju je dala i da se ima bludno podati svome dečku Miši... (Profesor želi da izleti ispod klupe da to spreči, Pavle i Petar ga sprečavaju.) Ista se bludna radnja ima izvršiti, kao što smo videli u štetnom filmu „Varalice“ odmah tu, na prvoj klupi odavde... Krenite ka onoj usamljenoj klupi i oslobodite svoje razuzdane biološke nagone...

(Malo lupa tamtam. Verica i Miša odlaze na klupu. Omladinci pevaju tiho „ti mi pričaj san o ljubavi“ ili „Snovi male Violete“.)

SCENA NA KLUPI

(Na klupi su Miša i Verica, pod klupom Petar, Profesor i Pavle. Svetlost je koncentrisana na klupu. U daljini iz mraka čuje se tiha pesma omladinaca.)

MIŠA: Šta ti je pod bluzom?

VERICA: Ko pita ne skita.

MIŠA: Dečko biti mnogo gladan, hteti jesti tvoje jabuke.

VERICA: Ko polako ide brže stigne.

MIŠA: Ovo drvo je mnogo divlje da li da ga malo kalemimo?

VERICA: Ti si mili moj jedno zeleno voće. Zabolet će me stomak ako te probam.

MIŠA: Ovakav momak pa da te boli stomak!

VERICA: Pih, i to mi je stih!

MIŠA: Dečko biti mnogo lepo gladan, hteti jesti tvoje male zelene jabuke.

VERICA: Da ne bude posle bruke.

MIŠA: Ma nemoj Verice da budeš luda. (Oni se celo vreme maze i ljube, ali ujedno izvode predstavu za one pod klupom.) Pa ti znaš mala moja džunglice da te tvoj dečko voli. (Zaboravlja da je u pozorištu, raskopčava joj bluzu i zavlaci joj ruku, ona mu pokazuje da su ovi pod klupom.) Ma šta se femkaš nije valjda tvoja mama pod klupom?

(Kao uzdišu i grokcju da skandalizuju one pod klupom, namigujući. Petar se krsti, ali požudno sluša, Profesor drži Pavla da ne progovori. Nailazi trag baterijskog svetla koji osvetljava par na klupi.)

MILICIONER: Zdravo drugovi i drugarice!

MIŠA: Zdravo družo Milisave, kako si šta radiš?

MILICIONER: Eto vršim službu. Naredili mi da pazim da ove jadne klupe ne pocrvene od stida šta tu radite po njima.

MIŠA: Šta radimo? Gledali smo zvezde.

VERICA: ENO GA VELIKI MEDVED...

MIŠA: Eno ga mali 0133

MILICIONER: Gledao sam ja tako u zvezde sa svojom Živkicom, pa eno imam troje dece kod kuće.

MIŠA: Dobar si družo Milisave. I mi ćemo tvojim stopama.

VERICA: Moramo da se ugledamo na naše naprednije drugove.

MILICIONER: Prvo skoči pa kaži hop. Da vidiš kad ti dođu u kuću tašta, pa svastika na studije, pa dođe na sajam neka rodbina iz belog sveta kuća ti se pretvori u čekaonicu železničke stanice. Nego imaš li ti dečko pedeset banke za gledanje u zvezde na javnom mestu?

MIŠA: Kakvo je pa ovo javno mesto, kad nema nigde žive duše.

MILICIONER: A koji vam je taj narod pod klupom?

PETAR: Ima, kako da nema. (Iskače i prilazi milicioneru.) Mi smo se ovde družo namerno sakrili. Da vidimo kakva je to zrelost i odanost mlade generacije, koja bi navodno trebala da nosi barjak novoga čoveka. Ali još jednom se dokazalo – ništa bez nas ovde na klupi gledali smo ostatke prošlosti. Buržoasko predrasude o ljubavi. Tipično međunarodno seksualno izivljavanje bez kriterijuma i stida. Novi čovek (pokazuje na kip) morao je da crveni zbunjen pred ovim bezidejnim slađenjem...

MILICIONER: A šta se vi tu, izvinite, radili?

PETAR: Kontrolisao sam. Nadziravao.

MILICIONER: A ko ste vi?

PETAR: Ja sam... ovaj... tako reći... JA SAM ORGAN!

MILICIONER (ironično): Zato si tako krut!

PETAR: Ne, ne ja to samo inicijativno, kao organ društvene savesti...

MIŠA (milicioneru, provocira Profesora koji je pod klupom): Znao družo, učimo po ceo dan, gradimo i ono igralište, pa smo danuli dušom, ovde gledajući zvezde. Bez profesora koji ti i nebo zagađuje sinusoidama...

MILICIONER: Profesori vas malo puste, a vi...

(Profesor iskače ispod klupe.)

PROFESOR: NIJE ISTINA! TU SMO MI, NA MEGDANU. NE PUŠTAMO MI NJIH TAKO LAKO. NIJE OVAJ ŽIVOT ALAJ-BEGOVA SLAMA. OVAJ ŽIVOT JE – ŠKOLA ŽIVOTA! U NJEGA SE NE MOŽE I NE SME PRE NEGO ŠTO SE SVE FORMULE NE NAUČE NAPAMET! DOK SE PRAVILA ŽIVOTA NE UPIJU DO SRŽI DO KOSTIJU! (Glasom prave tužibabe profesor ih opanjkava kod milicionera.) ONI UDIŠU MIRIS CVEĆA a ne znaju zakon osmotske cirkulacije. ONI JEDU RIBE a ne znaju da li jedu BELANČEVINU ili UGLJENE HIDRATE! ONI SE DRŽE ZA RUKE gledajući zvezde a ne znaju šta je svetlosna godina. ONI NE ZNAJU DA IH LJUBAVNI DOŽIVLJAJI (govori sa puno slutnji, paćenički) MOGU DOVESTI DO TOTALNE PSIHOFIZIČKE PROMENE LIČNOSTI!

VERICA I MIŠA (pokazuju na kip novog čoveka): Pa zar se mi ne borimo za novu promenu ličnosti?

PETAR: Hulite, bezbožnici. Nije ni čudo kad igrate HULA-HUP! Mažete svojim pekmez rečima pravu novu ličnost – čoveka sa zlatnim zubima!

PROFESOR (ratoborno): Tako je!

PAVLE (koji se dosad smejaao izlazi ispod klupe): Šta smo bre spopali ovu decu ko da imamo neke misli, i ko da nam je jasno kako treba živeti.

PROFESOR: Tako je.

PETAR (milicioneru): Mi smo sasvim namerno špijunirali ova dva skardna zbivanja koja ne dolikuju pravim omladincima. Hteli smo baš da vidimo dokle će da zabrazde...

PROFESOR: Tako je!

PAVLE: Sasvim slučajno, u prolazu naišli smo na ovu mladež kako se ludira, pa smo se sakrili da vidimo na šta liči taj njihov život.

PROFESOR (gleda jednog i drugog): Tako je! Baš smo slučajno (pogleda u Petra) namerno došli da prokontrolišemo (pogleda Pavla) ovu našu omladinu.

OMLADINCI (apludiraju): Ovo je moralna švedsko gimnastika našeg profe!

PROFESOR: Ajde, gubi te se na spavanje. Naučno je propisano svakom organizmu osam sati spavanja.

OMLADINCI: Džek London je spavao šest i po sati. Nikoli Tesli je bilo dosta dva sata dnevno.

PROFESOR: Ajde genijalci da učite novi pravopis. Razlaz.

PETAR (drži Mišu i Vericu): Druže, ovo da uhapsite jer su kaljali prostor pred velikim likom.

PAVLE: Svi smo mi sedeli po klupama i zanimali se za astronomiju.

PETAR: Ne treba nam gastronomija. Svi su recepti napisani.

PROFESOR: Ne znaju oni ni gde je veliki medved, ni gde je škorpion. Ne zna on ni gde je velika bubašvaba! Izmislio je gad jedan gledanje zvezda da bi ovoj devojčici raskopčao bluzu. (Gleda koliko je raskopčana džentlmenski.) Dozvolite gospođice da vas zakopčam...

MIŠA: Slušaj svinjo predratna, sad ćeš da vidiš da ja umem i da pravim zvezde.

(Dune ga. Profesor se pruži.)

MILICIONER: Ajde ti samnom. (Verici.) Pođi i ti. (Vodi ih.)

PETAR (više za njima): Turite ga pod krivičnu istragu. Da vidi baraba brigadirska da u ovoj zemlji ima vlasti. Hoće u pristojnim kafanama da sede i pamet da nam sole.

(Svetlo se sužava na Profesora. Mrak. Na belom platnu na zidu projektuje se Profesorov san ili se Profesor diže i pantomimski izvodi sledeći scenario. Muzika svira neki idiotski Hinderburgov marš ili nekog Mocarta.)

PROFESOROV SAN (FILM ILI PANTOMIMA)

Prvo neke lepe stvari – svetlucaju kristali, zvezde, sazvežđa, sve se lepo vrti, vasion-ski. Onda nailaze odlomci iz Melijesevog filma „Put na mesec“ – debele žene – zvezde i sazvežđa u kičerskim haljinama sa svetlucavim ukrasima plove nebom.

Pretapanje.

Profesor ide kroz park pun ljubavnih parova koji se usrdno ljube.

Profesor im stavlja knjigu između glava.

Sada i jedno i drugo ljube knjigu.

Jedan miluje devojci grudi, profesor umeće knjigu i sada ovaj, istog zaljubljenog lica, nastavlja da strastveno miluje knjigu.

Jednoj devojci kojoj mladić drži glavu u krilu, profesor takođe stavlja knjigu.

Deca se igraju u pesku u belim haljnicama. Polivaju se mastilom, beljaju se blatom, pljuju se.

Profesor svima vezuje ruke i noge, usta im lepi flasterom a, pošto zatim bezobrazno gledaju, lepi im i oči.

Za to vreme on se sav blag i meden, ljupko smeši.

Odrpancu lepi novčanice na oba oka.

Spazi petnaestogodišnju devojčicu, odvodi je kao Ubica M, skida je голу i umotava je u zavoj tako da dobije ravne grudi obuče joj pantalone i košulju, veže oko pojasa kamu i ona otrči stazom kao dečak.

PROFESOR (budi se): Uh, ala me odalamio ovaj momak. Uvek sam govorio da sport treba izbaciti iz nastave. Ajde Petre namesti mi vilicu ti si nesvršeni zubar.

PETAR: Jesi li video rezultat vaše reformisane škole. Uče ih da misle i da boksuju! Uvek sam govorio ako mi njih sad ne pritegnemo ima da nas posle na rezance iseckaju i pretvore u stočnu hranu.

PROFESOR: Iver ne pada daleko od klade! Ako mi njih ne pojedemo za doručak oni će nas ručati sa majonezom i senfom.

PAVLE: Sutra će ovde biti veselo. Prodavaće se na ulicama viršle sa pivom, sviraće rok i svi će igrati trange-frange.

PETAR: Ne! Nismo se borili za to da se ti ljudi raspušteno cerekaju i neodgovorno vesele.

PROFESOR: Tako je!

PAVLE: Da nećeš da im sviraš Drugi koncert za gudače od Rahmanjinova ili ne daj bože, Hendlovog MESIJU?

PROFESOR: Tako je.

PETAR: Sutrašnji dan najveći je dan u životu ovoga grada. Ovaj grad dobija svog prvog građanina, moćnu bronzanu spodobu koja oličava snagu i neumoljivost budućnosti. To je lekovita figura (uzrjava se) koja donosi mir mojim raskomadanim živcima, taj stražar morala.

PROFESOR: Taj slatki ekstrat snova. Taj čovek oslobođen ljubavi i drugih životinjskih nagona, koji nas bedne obične stvorove muče, vršljaju po nama, igraju rokenrol u nama...

PAVLE (ironiše): Ajdemo na spavanje. Treba da poštujemo medicinske propise.

PROFESOR: Tako je.

PETAR: Spremio sam za sutra moćan vaspitni govor. (Odlaze.)

Drugovi građani i drugarice žene!

U ovom svetom trenutku naše napaćene istorije okupili smo se ovde, sećajući se Kulina bana i slavni historijskih dana, na ovom mestu...

ZAVESA

(U sali se pali svetlo, iza zavese istrčavaju dva omladinca koji opet utrčavaju iza zavese na drugom mestu. Pojavljuju se još neki omladinci konspirativnog izgleda, domunđavaju se. Viču jedan drugom Milee! Lulee! „Daj onu stvar“. Složno.)

TREĆI ČIN

(Dobošar i omladinci uređuju svečanu tribinu i pevaju pesmu o izgradnji novog čoveka. Na tribinu zakivaju parolu

ZA NAS JE VELIK ČOVEK – LJUBAV

A NE ČOVEK – ČELIK!¹)

PETAR (ulazi): Kakva je ovo parola! Ko je to dozvolio.

OMLADINCI: Sami smo stavili da ulepšamo.

PETAR: Skini to. Skromnost je prva vrlina socijalne medicine. Imamo novog čoveka, ne treba nam kindurenje. Taj nerazumljivi modernizam.

PROFESOR (pomaže omladincima da se skinu i smota parola): Bolje nek nam naš mali vatrogasni diksi ukrasi osećanja masovnim pesmama decentralizovanog socijalizma. Na primer mogli bi „Malog zeku!“

MALI VATROGASNI DIKSI (ulazi na scenu i odmah sviraju i pevaju): *Tata kupi mi auto, Kućica u cveću...*

(Sa strane dolazi građanstvo, omladinci sa parolama od sinoć. OSMEH, KIČMA, LJUBAV, ISTINA, JA, TI I ONO, OBRAZ, KLIKERI, ŠMILMAJZ I ŠTRAPANZLA)

PETAR: Drugovi... da se dogovorimo. (Niko ga ne sluša. On uzima pištaljku, zviždi.) Drugovi, naređujem (on se ponaša kao kapetan na brodu) čim se pojavi bronzana figura (zagrcne se od ganuća) odmah svi spontano zapljeskajte.

PROFESOR: Pogasite cigare.

PETAR (puši): Za sad još možete dopušiti pikavce. Dok se figura ne pojavi... ali kad probije kroz ovo platno veliki devičanski lik, zapevajte Veliko O Sana, Uskliknimo s ljubavlju...

OMLADINAC: Mi imamo jedan zahtev. Ako treba da se peva s ljubavlju, neka se prvo pusti ljubav iz čorke.

OMLADINCI: Vericu i Mišu! Vericu i Mišu! (Skandiraju.) LJUBAV NIJE GUBAVA!

PETAR: Ko je video ljubav? Mislite na ono vatanje na klupi. Jel vi to zovete ljubav? „Bolje odjedanput pa triput...“ Mislite da mi ne znamo o čemu se radi.

PROFESOR: Sušenje kičme. Ljubavno preterivanje i to pre dvadeset i sedme godine! Zar je to ljubav?

OMLADINAC: Smem li da pitam šefe? U čemu greše ti zločinci što imaju ispod dvadeset i sedam godina?

PROFESOR: Čovek ne sme da se olako igra sa organima koje mu je priroda dala za obnovu života. Mi smo videli kako on nju sinoć raskopčava da dođe do tih društvenih organa.

DRUGARICA RUŽA (vrisne, sakrije lice, misli da se radi o njoj i Sofoklu.)

OMLADINAC: A videli ste... ispod klupe?

---

¹ Nekoliko meseci pre prvog i jedinog izvođenja ovog komada (mart 1962), Staljinovo telo je bilo uklonjeno iz mauzoleja u Moskvi. „Staljin“ na ruskom znači čovek od čelika. Videti tekst o komadu Miloša M. Radovića, TEATRON, 182–183, 2018, str. 48.

PROFESOR: Ovaj, pa jeste, nije, jeste da sam gledao ispod, ali sam bio ispod svega toga.
(Drugarici Ruži lakne, vidi da se ne radi o njoj.)

OMLADINAC: Fuj. Ljubavni špijun.

PETAR: Nije špijun nego naučnik. (Zlobno.) Posmatrali smo kako životinje od Brema.

PROFESOR: Zar mislite da novi čovek zna za *Ljubav*? (Reč ljubav izgovara sa prezirom.) Novi čovek nije sisar. On je Homo sapijens!

OMLADINAC: Aaa! Novi čovek nije sisao mleko. Porodio ga je Besemerov konvertor, bez greha.

PROFESOR: Bez greha se može živeti. Eto kako je drugarica Ruža toliko decenija očuvala netaknut pelud svoga pupoljka. Uostalom, kako sam ja... Kako sam ja mogao u zarobljeništvu... ali ne radi se o meni. U pitanju je sudbina sviju vas... kad se otkrije novi čovek upitaće vas šta ste radili, kako ste se poneli u prolećnim noćima kad sve mami, zove na one gadosti...

DRUGARICA RUŽA: Ah, da, slatke gadosti ljubavi. Divne gnusne umiljate muške ruke.

PETAR: Pardon gospođice...

DRUGARICA RUŽA: Ja nisam gospođica.

PETAR: Onda gospođo.

DRUGARICA RUŽA: Nisam ni to.

PETAR: Pa šta ste onda... drugarice?

DRUGARICA RUŽA: Ja sam u prelaznom periodu.

PETAR (vadi iz džepa štambilj): Zar vi svesna osoba, tu vašu... ljubav (malo se gadi) ne mislite da ozakonite štambiljima? (Pružaj joj ga.)

DRUGARICA RUŽA: Da (ushićeno) rešili smo da me na ovaj svečan dan... (Muzika počinje da svira neku himnu.)

PETAR (kapelniku): Šta je?

KAPELNIK: Šlagvort je „Svečani dan“...

PETAR: Greška. Prestanite.

DRUGARICA RUŽA (nastavlja): Rešili smo da me na ovaj praznik Sofokle zaprosi za suprugu. Sad ćemo to obaviti.

(Aplauz. Naprave krug oko njih. Omladinci dobacuju. Sofokle je klekao pred nju)

OMLADINCI:

— Nagari Sofokle!

— Oštar start!

— Da vidi šta je muško!

MAMIN SIN: Ružo neprocvetana, ugašena zvezdo, obnoviću ti sjaj, nenavodnjavana pustinjo, prokopaću ti kanale, probiću ti oaze. Zarikaće lavovi pod tvojom kožom...

(Posmatrači svaki čas aplaudiraju njegovom govoru.)

Uzimam te da delimo hleb i so, sto i postelju, dobro i zlo.

Da mi kuvaš ručak i pereš noge

da mi pleteš čarape i pevaš uspavanku

da ti bude milo što si mi žena

i da ti dozvolim da me neguješ.

Daću ti prezime i brigu o mome rublju da brineš,

da bude snežno belo i namirisano...

MAJKA (s druge strane scene sa belom uštirkanom košuljom u rukama, uleće): Rano moja, uštirkala ti majčica košulju za praznik! Da nam budeš lep, jer je danas tvoj dan.

MAMIN SIN (obraduje se i dobija radostan staklen pogled): Niko ne može čoveka da ulepša kao njegova majka.

DRUGARICA RUŽA (majci): Zmijo zvečarko, hipnotisala si ga! Muža mi otimaš!

MAJKA: Ti, babo jedna sparušena, za mog sina da te uzmem. Ovo. Obriši se. Nisam ja mom malom kuglof spremala, hranila ga kremovima i sladila vanilom, da mu ti zagorčavaš život. Nije on muva da ga vataš na svoju paučinu.

DRUGARICA RUŽA: Nema više paučine, svanuo je novi dan!

MAGDALENA (ugurava na scenu Sofoklov auto): Pusti ga političarko. Šta se mešaš u moj lični život?

MAMIN SIN (Oblači košulju, zatim uzima auto i marljivo ga timari i glanca, sav predan tom poslu, zatim se voza njime.)

MAJKA I MAGDALENA (otimaju se oko njega, viču uglas): Pusti novog čoveka.

OMLADINCI:

– ZA STARI ŽIVOT TRIPUT FUJ!!!

– FUJ! FUJ! FUJ! AAAAAAAA!

PETAR (duva u pištaljku): Rekao sam ja da ovi balavci nisu dorasli ovom trenutku.

(Omladinci zvižde u prste.)

PETAR: Ćutite, sinovi starog poretka! Znam ja vas još iz prvog svetskog rata. Kad ste ometali ujedinjenje!

OMLADINKE: Pa mi se onda nismo ni rodili.

PETAR: Ne znam ja vas. Vi ste večito prisutni, uvek smetate progresu, stavljate klipove u točkove svakoj novoj misli.

OMLADINCI (zvižde u prste): Mnogo su bajate te tvoje misli!

PETAR: A vi ste protiv socijalizma, protiv budućnosti! Protiv elektrifikacije, za petrolejku!

OMLADINCI: Mi smo protiv tebe.

PETAR: Šta je ovo drugovi? Gde su NAŠI OMLADINCI da vide ovu asocijalnu harangu? Gledajte te tipove kako se drže jedan uz drugog, slizali se!

OMLADINAC: Mogu li ja tebe družu Petre da pitam: ko je tebe postavio da ti nama soliš pamet?

PETAR: Da vam ja ne solim pamet i ne vodim brigu o vama, vi bi proizvodili samo neslane šale na račun naše društvene misli.

II OMLADINAC: A zar nije kod nas proklamovana decentralizacija pameti?

PETAR: Jeste. I zato više nema direktiva odozgo. Nego je na nama, to jest na meni, koji brinem te brige umesto vas, vi imate pametnija posla da obezbedim rukovodstvo.

OMLADINCI (lupaju u lonce, čegrtaljke, pištaljke, prave torcidu, ometaju ga): O-ruk, o-ruk!

PETAR: Bio sam ja prisutan pre rata...

OMLADINCI: Tada si bio prisutan, sada nisi!

(Sveopšta galama.)

PETAR (pišti na njih, ostali se upišavaju od smeha, poneko se mršti, mama gladi sina, Magdalena gladi auto, Ruža u konfliktu grize nokte): Da se odstrane ovi mladi gangsteri! Jedini koji su dorasli NOVOM ČOVEKU jesmo MI STARI! Družo Pavle, dođite da ih odstranimo!

PAVLE (Dolazi na mikrofon, nastaje tišina, sprema da govori, Petru se dopadne ta tišina koja je nastala, pa utrči da on iskoristi.)

PETAR: Ovde nas vređaju što smo živeli pre rata!

OMLADINCI (viču):

– Jebo te pre rata!

– Ko zna šta si ti radio pre rata.

– Da nisi učestvovao u atentatu na Dragu Mašin?!

(Zaglušeno zviždanje sve dok ih Pavle ponovo ne zaustavi.)

PAVLE (tiho Petru): Mene ne vređaju. Možda sam i živio pre rata. Ne sećam se više. Ja živim SADA (bez patetike) i nije mi loše. Ima li koga ko ne živi sada? Al nije to nikakav greh ako je neko živio pre rata. Šta vama, klinci fali, šta se bunite? Ovom galamom se neće ništa postići (Petru.) Sam si izazvao ove tvoje drugare. Jel te udarnici, jel ovo neka rasprodaja ili otkrivanje kipa?

OMLADINCI: Što nam onda prodaju svilu i jeftine fazone?

PAVLE: Ako je neko glupav (Petar zapanjeno gleda) to nam ne daje za pravo da rušimo sve što smo zajedno stvorili. (Petru.) Ti Petre mnogo metanišeš, otkrivamo jedan spomenik, bože moj, nije ni čudo što deca postaju nervozna. Oni jedva čekaju da počne igranka.

OMLADINCI

– Tako je!

– Igranjac!

(Drugarica Ruža se mršti.)

PETAR: DRUGOVIII! I Pavle nas je izdao! Tražim (ovo govori jednim svečanim neumitnim glasom) da se drug Pavle odstrani sa ovog svečanog događaja kao nedozreo. ON GOVORI IZ SVOJE GLAVE! (Pokaže na spomenik.) On kaže da ništa ne sme da bude toliko sveto! On ne zna za klasiku! Koji je klasik zabranio metanisanje?! Nek citira ako zna! Citiraj, pa da ti poverujem!

OMLADINCI:

– Ua!

– Kod nas je dogmatizam zabranjen zakonom!

– Siđi dole!

MAJKA: Neka policioneri odstrane ove bukače, da obelodanimo moga junaka!

MAGDALENA: MOG junaka!

(Obe miluju Sofokla, miluju i auto.)

PROFESOR: Petre! Zabrazdio si! Druga Pavla ne možeš da odstraniš!

PETAR: Zar i ti sine Brute!? SVI SU ME IZDALI! Svi! (Najpodignutije.) Drugovi, tražim da se svi prisutni odstrane u ime naših najviših ideala! (Zagrcne se. Pavle je već doneo bokal vode, lupa ga po leđima, brine se za njega.)

DRUGARICA RUŽA (odmah): Drugovi i drugarice, u ovom svečanom trenutku, ne treba da dozvolimo ovakve krivine. Neka danas ljubav cveta u našim mladim srcima. Nije dovoljno drugovi da samo razotkrijemo bistu ovog snažnog mladog muškarca, koji simbolizuje našu želju i naš oslonac. Otkrivajući ovaj spomenik, moramo u sebi da razotkrijemo sve što na sputava, sve naše sramote i stidove, sve što nas uzdržava od druženja sa drugim ljudima. Otkrivanje ovog spomenika nije naš krajnji cilj, kao što misli dookoreli drug Petar, ono je samo početak jednog potpunijeg života kome stremimo. Zar ne osećate kako u vama, u ovo divno proleće, struji krv i poziva na

ljubav. Ovaj spomenik novom čoveku samo je simbol nečeg što ne stoji na postolju nego hoda sa nama ulicom, nečeg što je u nama, u našim početničkim zagrljajima, u našim neveštima poljupcima i stidljivim osmesima, u našim jelima, u ručkovima koje smo skuvali za muškarce koje bi mogli da volimo i koji bi mogli da nas štite, ali ima ljudi (gleda na majku) koji svoje sebične interese stavljaju ispred društvenih, koji druge ljude pretvaraju u svoje lutke i spomenike.

MAJKA: Jeste, moj sin je lutka moja i moj spomenik koga si ti htela da ukradeš. I ja sam njegova lutka i njegov spomenik, on ne može da živi bez mene, ja sam njegova nada i njegova budućnost, a ti? Šta si ti? (Sama odgovara na to.) Ti si jedna obična promenadna dama. Smotavaš našu decu.

PROFESOR: Drugarice Ružo...

DRUGARICA RUŽA: Imam pravo glasa i živim od svoga rada. Radim ono što volim, slobodna sam žena, imam pravo da ležim s kim oću!

MAJKA: Ti si pokvarena komunalna radnica. Zajednička ženska.

DRUGARICA RUŽA (ironiše i skandalizuje): Jeste, ja sam Aleksandra Kolontaj, ŽIVELA SLOBODNA LJUBAV! Zadovoljenje žedi čašom vode, niko od toga nije umro, nikome od toga nije pozlilo. Oh, što je lepo voditi horizontalnu ljubav, pa tek kad se pređe na uspravno-horizontalnu ljubav, varijacije iz drevnih udžbenika ljubavi – kamasutra, azijska znanja, šesnaest hiljada slatkih poza koje vode u ljubavnu nesvesticu.

MAJKA: Lorfo vavilonska.

PETAR (Pišti u pištaljku.)

PROFESOR: Omladinci, zapušite uši vatom. (Vadi ispod kaputa gužvu vate i baca omladincima sa tribine.)

MAJKA: Hetero sa Lezbosa, Platonova učenice! Ti si Merilin Monro!

DRUGARICA RUŽA: JA SAM JOVANKA ORLEANKA! Spalite me, bacite me tigrovima, ali ja sam za ljubav! Nema duševnog zdravlja, bez telesnog života!

OMLADINCI:

DOLE HRIŠĆANSKI MORAL!

ŽIVELA KONTRACEPCIJA!

DRUGARICA RUŽA (razuzdano, kao sve osobe koje se raspuste posle dugog uzdržavanja; ona sada nema meru): Volite se deco. Bacajte se u zagrljaj. Ne dajte da vam zakrčljaju žljezde ko meni koja sam dočekala stare dane da otkrijem kako je lepo kad ti muška ruka miluje grudi, kako je muškarcima dobro, kako je to lepo rekao danski kraljević u Šekspiru, „Provesti noć među ženskim nogama...”

OMLADINCI (apludiraju):

ŽIVELA!

TETKA RUŽA

NOVA ZNANJA PRUŽA!

(Petar i majka silom vuku ustranu drugaricu Ružu.)

PROFESOR (nastupa uzrujan): Moram deco da vam objasnim ovaj nemio slučaj.

OMLADINCI:

TETKA RUŽA

NOVA ZNANJA PRUŽA!

PROFESOR (zabrinut, didaktičan): Nisu to deco nikakva nova znanja, ona su nam dobro poznata sa psihijatrijskih klinika. Pogrešno je verovati da ljubavni život pruža ljudima zadovoljstva. On je doduše neminovan onda kada u braku ljudi žele decu. Oni tada nažalost... recimo jednom godišnje... moraju da čine TO... tu stvar zbog nasled nika, iz duga prema našem društvu i našoj naciji. PRIRODNO je da NORMALAN čovek posle životinjskog akta iz dubine svog humaniteta oseti GAĐENJE, muku i nelagodnost, želju za povraćanjem... A ovo ovde što ste videli, ova egzibicija gospođice Ruže, uvelog cveta naše varošice, klinički je primerak takozvanog MLADALACKOG LUDILA, ili kako se to sada u novijoj literaturi zove ŠIZOFRENIJA, cepanje ličnosti, koje nastaje usled ljubavne apstinencije dugog uzdržavanja, kada sve one žljezde i spermatozoidi udare u mozak, zakrvave oči, telo počne da pulsira i da gnusno čezne. Duša se zaželi onog užasnog životinjskog dahtanja i znojenja (on ovo opisuje kao pakao, a vidi se da ga je željan) dolazi do bestidnog skidanja tkanine sa tela, to su deco tako odvratne stvari (on sve više pada u uzbudjenje)... gospođica Ruža je poludela i počela da govori nemoralne besmislice od dugog ljubavnog uzdržavanja. (Viče.) NJOJ DAKLE FALI ONO ŠTO ČOVEKU UOPŠTE NIJE POTREBNO i od toga je pomeri pameću.

OMLADINAC: Molim profesore, molim profesore!

PROFESOR: Šta je, Grujiću?

OMLADINAC: Smemo li sada da izvadimo ovu vatu iz ušiju?

PROFESOR: Pa naravno, koji vam je glupak rekao da stavite vatu u uši!

OMLADINAC: Vi, gospodine profesore.

PROFESOR: Dobro, sedi tamo. (Svi omladinci sedaju.) Zašto sedate? Dižite se!

OMLADINCI (ustaju): Pa vi ste rekli.

PROFESOR: Dobro... sedi... ovaj... ustani, sedi... (Svi omladinci sednu.) Zašto sedite?

OMLADINCI: Pa vi ste rekli.

PROFESOR: Sad ćemo da pređemo na otvaranje spomenika. Reč ima drug Petar.

PETAR: Drugovi i drugarice, na ovaj svečani dan (muzika počinje da svira neku himnu)... (Kapelniku.) Šta je sad?

KAPELNIK: Pa himna. Šlagvort je „Svečani dan“.

PETAR: Ne, ne. Još nije vreme pričekaite. Dakle, drugovi i drugarice, u ovo svečano jutro, skupili smo se ovde na ovom mestu da sagledamo i ocenimo sav značaj ovog događaja, koji se po svom značaju ne da sagledati ni oceniti. Od Kutuzova i Kantakuzina, pa sve do Vajmarske republike i Pariske Komune, oduvek su mase želele da puše opijum za narod u vidu raznih spomenika pozlaćenih gipsova, bareljefa i ikona.

Ova idolatrijska svest zaglupljenih masa, dobila je svoje otvorene oči tek u našoj epohi, koja je sve te predkapitalističke bogove uspela da zameni našim čistim idealom bezosećajnog čoveka. U njegovoj svetoj glavi lebdi projekt novog svetskog sistema. Plemenita ideja sveopšte hijerarhije činova i zvanja.

To je drugovi, ogromna vizija društvenog uređenja u kome niko ne radi za sebe, već samo za druge, u kome nema uzaludnog razmišljanja, u kome nema neumesnog međuklasnog sklapanja prijateljstva i vlada opšta propisana higijena i sterilnost. Nema kojekakvih klica i uticaja sa severa i juga. Neka trudbenici našeg narodnog pekarstva donesu hlebova koji znače telo njegovo i neka naši radni vinogradari donesu groždane sokove krv njegovu, da zalijemo ovaj (naglašava) SVEČANI DAN (muzika počinje himnu) u kome se razotkriva u svoj svojoj veličini i bronzi uobličeni idealni čovek.

(Počinje da spušta plahu, ISPOD PLAHE NEMA SPOMENIKA.)

(Petar zaprepašeno gleda u prazninu u mrtvoj tišini čuje se njegov glas.)

U ovom čvrstom granitnom biću oličena je naša budućnost.

(Muzika još neki takt svira, a onda instrumenti jedan po jedan prelaze u raštimovanu situaciju, polako začute.)

PROFESOR: Mir. MIIIR. BEZ PANIKE. Panika je potopila „Titanik“! NEKO JE UKRAO KIP, ALI MI ĆEMO ZLIKOVCA PRONAĆI.

(Jako je uzujan.)

PETAR (naglo nastavlja govor): Pogledajte ova bronzana pleća u krasnom mundiru sa epoletama.

PAVLE: Vreme je da skineš epolette sa mozga, vidiš da je spomenik ukraden.

PETAR (gleda stakleno Pavla): Nemoj me lagati (diže glas) pogledajte ove moćne noge u konjičkim čizmama.

PAVLE: Nema kipa, budalo.

PETAR: ON MORA BITI TU. O tome mi je govorio kardinal Meseršmit lično.

OMLADINCI: Druže profesore, objasnite nam ovu *shizofreniju*?

PAVLE: Uхватило ga što su drpili kip.

DRUGARICA RUŽA: Izgleda profesore da je ovaj primerak HOMO SAPIJENSA nešto medicinski zabrljavio. Kako kažete – uđe uzdržavanje u mozak pa čovek podileiše?

PROFESOR (zbunjen, oseća da je dužan da naučno objašnjenje toga što se desilo sa drugom Petrom): Ne drug Petar nije lud. Drug Petar je u svojoj genijalnosti otišao suviše ispred nas. To vam je znate modernizam.

PETAR (profesoru): Gospođo, zašto mi bacaš krmelj u supu? Urekla si našeg bronzanog boga. (Spomeniku) Gde si bože? Zašto si me ostavio? (Polako pada u trans.) Gde si kralju Josife, gde si brkati Care Nikola, gde si nadvojvodu Henri Fonie (*sic*²)? Bez vas je svet tako dijalektički složen.

(MAJKA I PROFESOR osećaju se dužnim da pomognu Petru u bolesti.)

MAJKA (teši ga): Svi bi bili lepi kao Klark Gable...

PROFESOR (umiruje ga): Svugde bi svirale balalajke i harfe...

PETAR (blažen, nasmešio se): A mi bili sultani i komesari novoga doba. Tada bi vladala naša moćna ružičasta pravda. Bili bi nacionalizovani svi satovi i četkice za zube. Presto bi nam bio na Severnom polu. Ujedinjeno čovečanstvo.

(Orkestar svira poludelom Petru „Malog zeku“. Profesor, Majka, Magdalena i Sofokle da umire Petra, viču mu parole.)

PROFESOR, MAJKA, MAGDALENA, SOFOKLE:

ŽIVELO VELIKO FRIGIDNO CARSTVO!

NEKA SE ŠIRI VLADAVINA NAREĐENIH OSMEHA!

ŽIVELA MONOTONIJA!

ŽIVELO SIVILO!

(Petar se raduje kao malo dete.)

DRUGARICA RUŽA: Da je kip otkriven ovaj idiot od čoveka terao bi nas da imitiramo to parče gvožđa. Neka počne omladinsko veselje!

(Počinje veselje. Diksi svira. Omladinci, drugarica Ruža i Pavle igraju oko spomenika kolo „Sad se vidi sad se zna ko se kome dopada“. Petar se penje na postolje, on će zatim birati razne poze dok se ne zaustavi u pozi Napoleona.)

PROFESOR (čita poternicu):

---

² Nejasno na kog se „nadvojvodu Henrija“ misli; možda greška u transkriptu.

POTERNICA ZA KIPOM.

OBAVEŠTAVAJU SE SVI GRAĐANI I GRAĐANKE, DECA I SKITNICE DA JE NE-
STAO NOVI ČOVEK SA POSTOLJA NA CVETNOM TRGU. O IMENOVANOME SE
ZNA DA JE VISOK I BRKAT, ŠIROKIH RAMENA, NEIZRAZITIH CRTA LICA, SNA-
ŽNIH STOPALA U ČIZMAMA OSOBENI ZNACI – ODJEKUJE NA KUCANJE. KO
BILO ŠTA ZNA O KRETANJU DOTIČNE OSOBE NEKA ŠTO PRE PRIJAVI POŠTI
ILI PRODAVCIMA SREĆKI KOJI SE KREĆU U OKOLINI.

OMLADINCI: Profesore mi znamo gde je kip.

PROFESOR: Gde je?

OMLADINCI: Odnela ga naša ekipa za propagandu ljubavi. Oćemo da ga trampimo za Mišu i Vericu koji na vaš predlog zbog sprovođenja ljubavi na javnom mestu stavljeni na državni stan i hranu.

PAVLE: Pa zar ih nisu još sinoć pustili?

OMLADINCI: Nisu, nisu.

PAVLE: Pa ja sam još sinoć telefonirao da ih puste.

PROFESOR: Znači ti si u dosluhu sa njima?

MILICIONER (dolazi i salutira pred Pavlom): Javljam se po vašem naređenju.

PAVLE: Što ti bre Milisave nisi pustio onu decu?

MILICIONER: Pa ja im reko sinoć – evo javio drug Pavle da ve pustim, a oni kažu nemaju kud sad u ponoć. A ja znam kako je – u hotelima ne daju bez legitimacije, pa ih nisam pustio do zore. (Namiguje.)

(Na scenu ulaze Verica i Miša, držeći se za ruke, omladinci im priređuju ovacije, orkestar svira tuš Miša prilazi mikrofону.)

MIŠA: Verica i ja pozivamo za kumove drugaricu Ružu i druga Pavla. (Veselje i odobravanje.)

VERICA (malo stidljivo): Drugovi izvršila sam zakletvu.

Na ovaj svečani dan (muzika svira himnu)

PAVLE: Zašto svirate?

KAPELNIK: Pa „Svečani dan“...

PAVLE: Dobro, onda svirajte...

VERICA Na ovaj svečani dan, Miša i ja začeli smo novog čoveka.

SOLO: Ljubavni pozdrav za Vericu i Mišu.

HOR: CMOK! CMOK! CMOK!

SOLO: Triput kliknimo za novog čoveka!

HOR: KLIK! KLIK! KLIK!

SOLO: Urlatorski pozdrav za onog koji dolazi!

HOR: KME! KME! KME! KMEEEE!

(Ističe se nova parola CUCLE ZA PREDSEDNIKE STAROG DOBA KOJI PIŠKE U PELENE.)

Ističu i parolu

ZA NAS JE VELIK

ČOVEK LJUBAV

NEČOVEK JE ČELIK!

Omladinci ciču ŽIVEO NOVI ČOVEK. Pesma. U čitavom tom veselju Profesor slabo šta razume.)

PROFESOR: Pa gde je taj novi čovek?

OMLADINAC: Evo ga tu.

VERICA: Kod mene. Kod mene.

(Formira se red pred Vericom, osluškiju bebu u stomaku. Donose pred Vericu igračke, konjića, lutke, lopte, odžačara, klovna koji se prevrće. Profesor se gadi i sav je grozno zbunjen.)

(Igranka, igraju se okretne igre, valceri, fokstroti.)

DRUGARICA RUŽA: Vi ste družu Pavle tako zlatan i mio čovek. A ja uvek zazirala od vas.

PAVLE: Pa imali ste neke bubice. Bila si malo ćaknuta. Stalno ste trebali neku međunarodnu politiku.

DRUGARICA RUŽA: Skinula sam ja tu kožu. Ovaj dan je dan moga novog rođenja.

PAVLE: Tornado u Portoriku, jelte?

DRUGARICA RUŽA: Ne spominjite mi mladalačke grehe, davno beše, još u drugom činu. A da li vam je družu Pavle neko rekao da ličite na Žan Gabena?

PAVLE: Treba se ugledati na ovu mladost.

DRUGARICA RUŽA (pokaže na Petra u Napoleonovoj pozi; omladinci su mu dodali trorogi šešir): Pogledaj onoga, pronašao je svoje pravo mesto u izgradnji novoga društva.

(Verica i Miša dolaze i pozivaju Pavla i Ružu u igru. Majka i Magdalena guraju Sofokla sa automobilom na spomenik. Petar mu prvo gazi prste a posle ih pušta. Sada majka, Sofokle, Magdalena, Profesor i Petar na postolju čine svojevrstan recitativni hor koji kontrira replikama na hor omladinaca uz koje su sada Pavle, Ruža i Milicionar i sastav malog vatrogasnog diksija.)³

CRNI HOR (hor žive prošlosti):

OVAJ SVET SE SASVIM RASPAO
SVE JE CRNO, TRULO I BLESIVO
U ČEMU JE TAJ NOVI ČOVEK?
NIKO GA JOŠ NIJE VIDEO
NITI ĆE GA IKADA VIDETI

HOR VEDRIH (hor budućnosti koja sviće):

DOLAZI VREME NOVIH LJUDI
ZA NAS RADI SUNCE
I VETROVI RADE ZA NAS
U ČEMU JE TAJ NOVI ČOVEK?
NIKO GA JOŠ NIJE VIDEO

CRNI HOR:

---

³ U delu koji sledi, replike horova i likova se prepliću na način koji u verziji iz časopisa TEATRON može delovati zbunjujuće, dok je ovde taj prikaz pojednostavljen. Ali treba samo slediti duh svake od tih replika, odnosno uputstvo koje su autori naglasili na samom početku komada: od priloženih elemenata možete slobodno napraviti sopstvenu partituru.

NITI ĆE GA IKADA VIDETI
NITI ĆE GA IKADA VIDETI
NITI ĆE GA IKADA VIDETI

Solo
Solo
Solo

PROFESOR: Sada vlada doba atoma, sve se raspada, nema ničega na šta se možeš osloniti, ja sasvim razumem druga Petra što nije izdržao. Možda je on srećniji od nas.

HOR VEDRIH:

TU JE NEGDE MEĐU NAMA
MOŽDA SMO TO JA ILI TI
NOSIMO GA U SEBI
U NAŠIM JE OČIMA
RUKAMA
NOSEVIMA
GRUDIMA
U NAŠEM MLADOM MESU

MI NISMO POLITIČKI APOTEKARI
KOJI ŽIVE IZMEĐU RECEPATA I LEKOVA
I NISU LJUDI NEGO VATROGASCI

NOVI JE ČOVEK U NAŠIM SNOVIMA
U NAŠIM ZAGRLJAJIMA
U NAŠIM POLJUPCIMA
U NAŠIM DRUGOVIMA
U RADNICIMA
U RUDNICIMA
U SELJACIMA U AVIJATIČARIMA
U NAŠIM NOVIM POLITIČARIMA

NOVI ČOVEK JE U NAŠIM PLODNIM SUMNJAMA
U NAŠIM HRABRIM NEDOUMICAMA

PETAR (urla): Mažino! Zgfridova linija! Zmajevi imperijalizma! nastupaju! Podignite kineski zid oko svojih mozgova. Sve je mrtvo! Umro je Hindenburg, poludeo je Ludendorf!

VEDRI HOR:

NOVI ČOVEK JE U NAŠEM USPRAVNOM HODU,
U NAŠIM SRUŠENIM SVETINJAMA

ATOMI CVRKUĆU POD NAŠIM RUKAMA
A NJIVE DAJU DESETOS TRUKE PLODOVE
MI PRUŽAMO RUKE LJUDIMA SVIH BOJA
JER NAŠ JE OVAJ SVET

PETAR: Odbacili su nas Klime Samgini!⁴ Poginuo je drug Džems Din. Čarli Čaplin nam se smeje. Lajka, očevdac mesečeve trtice, laje na nas.

CRNI HOR:

CRVI U PRAŠINI SMO MI
BALEGA SVAKIDAŠNJICE
NAŠ JE STAN I HRANA

NAŠE SU IKONE AUTOMOBILI
FRIŽIDERI I ATOMSKE BOMBE

IZDATI SU NAŠI GVOZDENI IDEALI
UZMITE NAS ZA ĐUBRIVO
GNOJ NA NOVIM NJIVAMA
PRETVORITE NAS U SAPUN
NAPRAVITE ABAŽURE OD NAŠE KOŽE
TUTKALO OD NAŠIH KOSTIJU
SAMELJITE NAS U NAJFINIJI PRAH
SVE JE PROLAZNO
SAMO PRAŠINA OSTAJE

SAMO KAO PRAŠINA TRAJAĆEMO
SAMO KAO PRAŠINA TRAJAĆEMO

VEDRI HOR:

NE PATENTIRAMO SVOJU MISAO
I NE MISLIMO DA SMO POSISALI SVU MUDROST OVOGA SVETA

NE BOJIMO SE SVOJIH GREŠAKA

---

⁴ Maksim Gorki, *Život Klime Samgina*, I–IV, 1926–1935.

I PRUŽAMO RUKE I SRCA
ZAJEDNICI SLOBODNIH RADNIH LJUDI

MI VERUJEMO U ZGRADU
KOJA SE ZOVE KOMUNA

MI SMO LJUDI KOJI MA SU TESNI USLOVI U KOJIMA SE SADA ŽIVI
TRAŽIMO I NE STIDIMO SE TOGA
PROSTOR ĆE DA NAS SLUŠA
I VREME DA RADI ZA NAS

Muški glasovi:

MI GRADIMO NOVE PUTEVE
I TRUDIMO SE DA MISLIMO SVOJOM GLAVOM

Ženski glasovi:

MI GRADIMO NOVE KUĆE
I TRUDIMO SE DA MISLIMO SVOJIM SRCEM

Muški glasovi:

MI SMO SINOVI SUNCA

Ženski glasovi:

ĆERKE ZEMLJE

HOR:

MI SMO OČEVI I MAJKE
NOVOGA ČOVEKA!

(Kraj predstave. Negativni glumci skidaju maske, pridružuju se pozitivcima i svi zajedno izlaze na proscenijum i pevaju.)

*Hej, zasucimo rukave, znoj neka lije
izgrađićemo novoga čoveka...*

(Muzika svira omladinsku pesmu moderno aranžiranu. Glumci koračaju kao u maršu i mašu publici pozdravljajući je.)

(Nekoliko milicionera zajedno sa Milisavom silazi sa scene u parter i bacaju publici pomorandže, simbol komunizma po Vladimiru Majakovskom i Vladimiru Bulatoviću. Za ovu scenu uzmite prave milicionere.)

KRAJ

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Dušan Makavejev i Raša Popov
Novi čovek na Cvetnom trgu
Programski komad u tri čina
1962.

Teatron, 182–183, proleće-letno 2018, str. 5–47 (56).

Arhiva časopisa (PDF), <https://mpus.org.rs/702-3/>

Obrada, korekcije i prilagođavanje: AG, anarhija/ blok 45, decembar 2022.

anarhisticka-biblioteka.net